

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

DE AMSTERDAMSCHER MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVZERZEKERING

AMSTERDAM, Heerengracht 414. - SOERABAJA, Societeitstraat.

Kapitaal-Verzekering **Rente-Verzekering.**

Venduhuis „DIE HAGHE” Dagelijks gelegenheid tot inbreng van goederen ter publieke veiling. Men betaalt **4 pCt** van de opbrengst der verkochte goederen. De Directie: H. KRUIK.

INHOUD: Vergelijking tusschen drie vormen van woeker in Nederland en Oost-Indië. — Stemmen uit de Eur. Pers in Ned-Indië. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafels. — Med.

sinds jaar en dag aan het misdadige bedrijf van woeker schuldig hebben gemaakt, „en gros et en détail”, zoolwel aan geld- als aan waren- en woningwoeker.

aard en omvang van dit kwaad en zal gebiedend iedereen het zwijgen opleggen, die in goedkoop farizeïsme zou willen beweren: „de woeker is een tropische plant, maar bij ons te lande kan en wil die niet ontluiken en groeien, dit koude land is er geen voedingsbodem voor.”

I.

Wat nu Europa betreft, is dit euvel zóó wijd en diep verspreid, dat men er in de omliggende landen van Nederland speciale wetsbepalingen heeft gemaakt, zoowel van straf- als burger-rechtelijken aard. Men zou daarom allicht geneigd zijn te beweren, dat Nederland bij hen vergeleken een onschuldig lam is, rechtschapen in hart en nieren, van woekersmetten vrij. Maar ook dat is volstrekt onjuist en kan blijken uit het feit, dat ten onzent bestaat eene „Nationale vereeniging tot bestrijding van den woeker”, opgericht in het begin van 1907, gevestigd te 's-Gravenhage, waarvan art. 3 der Statuten luidt: de Vereeniging stelt zich ten doel door alle wettige middelen den woeker in elken vorm te bestrijden en het krediet der behoeftigen op betere wijze te regelen;

Art. 4. zij tracht dit doel te bereiken door het:
a. verbreiden van kennis omtrent den omvang en de gevolgen van den woeker in het volksleven en van de juiste beteekenis der voorwaarden, waaronder krediet wordt verleend;

b. in het leven roepen van credietinstellingen ten behoeve der mingevoeden en door bij openbare besturen en filantropische instellingen aan te dringen, zoowel op het oprichten van dergelijke credietinstellingen, als op het zoo doelmatig mogelijk inrichten van bestaande;

c. maken van propaganda voor wettelijke bepalingen, teneinde het kwaad van den woeker te beteugelen, aan de werking van dergelijke bepalingen voortdurend hare aandacht te schenken en deze krachtig te steunen.

Ook Rechtspersonen kunnen het lidmaatschap verkrijgen.

Wie nu op grond van deze woorden niet geheel van inzicht zoude zijn veranderd, zal stellig van zijn optimisme genezen door kennismaking van C. A. Gerritsen's dappere geschrift: De Woeker der Voorschotbanken en de Nederlandsche Wetgeving 1916", met een inleidend woord van Mr. Joh. J. Belinfante, Voorzitter dier Vereeniging. Dit boekje bevat tal van treffende en zelfs ontstellende feiten en mededeelingen omtrent

Vergelijking tusschen drie vormen van woeker in Nederland en Oost-Indië.

In het jaar 1916 zijn voor Ned-Indië voorschriften afgekondigd, gericht tegen het misbruik maken of voordeel trekken van overmacht tegenover onervarene, lichtvaardige of in noodtoestand verkeerende personen; juister uitgedrukt, is er een korte, uit slechts één artikel bestaande, koloniale ordonnantie van civiel-rechtelijke strekking uitgevaardigd, waarin het woord „woeker” wel niet voorkomt, maar zij beoogt toch de bestrijding daarvan. Van die woekerordonnantie kan men met veel grond verwachten, dat zij dit euvel, vooral door haar niet-rechtstreeksche, n.l. preventieve werking, belangrijk zal inperken en op den duur den standaard van „Volksfatsoen” eenigszins omhoog zal helpen voeren.

Bij hare praktische uitvoering zijn vooral betrokken rechterlijke functionarissen en voorts de ambtenaren van het Bestuur en het Volkscredietwezen.

Daar in Nederland geenerlei bepalingen van dien aard bestaan, denkt een Europeaan allicht ongeveer aldus: „Nu ja, het spreekt vanzelf, dat men in Indië zulke bepalingen moet maken en dat wij ze hier niet of nog lang niet noodig hebben, want wij zijn op dit gebied veel deugdzamer, braver en rechtschapener dan de niet-Europeesche bewoner van den „Gordel van Smaragd”. Dit is evenwel eene geheel onjuiste gedachte, voortkomende uit een mengeling van laatdunkendheid, onkunde en bekrompenheid. Op deze gedachte van maar al te vele Europeanen is dan ook zeer veel, zoo niet alles af te dingen.

Vooreerst zijn er in N-Indië zelf reeds meer dan genoeg Europeanen, vol- en gemengdbloedigen, die zich

Men vrage prospectus voor het doen uitvoeren volgens teekeningen en bestek van inwendige verbouwingen, sanitaire en electr. installaties, enz.

N.V. voor Binnenhuis-architectuur en Meubelkunst

CORN. VAN DER SLUIJS

Directeur.

Oude Molstraat 12 f Den Haag Telefoon 4782

Geheele wooninrichtingen, Meubels naar eigen ontwerp, Stoffen, Behangsels, Tapijten, Lampen, enz.

AU BON MARCHÉ

A. DE VRIES & ZONEN - Opgericht 1879.

DEN HAAG - AMSTERDAM - ROTTERDAM - UTRECHT - BAARN

Indische Uitrustingen voor Dames en Heeren.

VRAAGT ONZE GEILLUSTREERDE PRIJSCOURANT.

tie kan aantreffen van de Ned. Coöp. Spaar- en Credietbank van Ambtenaren en Beambten, de Crediet- en Handelsbank voor Nederland en Koloniën, de N. V. Voorschotbank de Nederlanden, de Coöperatieve Amsterdamse Crediet-, Deposito- en Spaarbank. Nog beter ware het, geenerlei advertenties van dit soort op te nemen, *) maar zich te bepalen tot eene vaste, korte mededeeling, ongeveer zoo luidende: „Hun, die voorschotten of credieten behoeven, wordt dringend aangeraden zich eerst te wenden tot onzen „Inlichtingendienst.“

Nu is het wel een eigenaardig toeval, dat bovengenoemde Nationale Vereeniging tegen woeker is opgericht in 1907, dus ongeveer in den tijd, dat de des s a l o e m b o e n g s en afdelingsbanken — mede gericht tegen geld- en padiwoeker, zooals uit statuten en andere motiveeringen blijkt — en de Gouvernementspandhuizen — gericht tegen de bij de Pachtpandhuizen bestaande misbruiken, van nagenoeg oncontroleerbare extraheffingen — krachtig begonnen te werken.

Die Nationale Vereeniging heeft zich ook bemoeid met de pandhuizen ten onzent en door hare werkdadige belangstelling in deze lugubere zaak gedaan gekregen, dat in 1910 de Pandhuiswet tot stand kwam. Vóór dien had zij een modelverordening op de Pandjeshuizen samengesteld, teneinde, op veelvuldig verzoek van den kant der gemeentebesturen, een doeltreffende regeling aan te geven, waardoor van Gemeentewege de misbruiken der Pandjeshuizen konden worden bestreden, en het gevolg was, dat verschillende misbruiken in de pandjeshuizen konden worden geweerd. Daarna gaf zij een leidraad uit omtrent de eischen, te stellen voor alle pandhuizen onder de werking der Pandhuiswet, aan welke uitvoering zij voortdurend hare aandacht schenkt.

Tal van gemeentebesturen richtten hunne verordening tegen de Pandjeshuizen aan de hand van dezen leidraad in en zelfs maakte de gouverneur van Suriname daarvan gebruik voor eene verordening op de pandhuizen te Paramaribo.

De Indische Pandhuiswet streeft, door allerlei doeltreffende regelingen, geleidelijk naar verlaging der beleeningsrente, en moge dit al langzaam gaan, de winst helpt de openbare middelen versterken en komt indirect ten goede aan de pandgevers, nog daargelaten de vele andere lichtzijden, aan het Staatspandhuisbedrijf verbonden boven het Pachtbedrijf.

De laatste ontbrekende schakel is ten onzent eene Woekerwet; maar daar zijn we nog een eind vandaan, laten we hopen een zeer kort, een zoo kort mogelijk eind.

Volledigheidshalve zij gewezen op een zeker grens- en ontmoetingsgebied, waar in Nederland Coöperatie en Geldwoekerbestrijding elkaar raken; n.l. de Credietcoöperatie, op woekerbestrijding gericht, terwijl, zij het langs anderen weg, de Nationale Vereeniging in 1914 in een adres tot de Koningin, aandrang op strafpalingen tegen degenen, die door het opzettelijk achterhouden van levensbehoeften, schaarschte en duurte daarvan veroorzaken.

II.

Voorts tieren en bloeien in Nederland nog andere takken van het woekerbedrijf krachtig, zij het niet altijd in het oog loepend.

Van wat er op het gebied van warenwoeker gepraes- teerd is en nog wordt, geeft even leerrijke als bedroevende inlichtingen het stenografisch verslag van het Nationaal Coöperatieve Congres, bevattende de stevig gedocumenteerde behandeling van het onderwerp: „Wat heeft de oorlogserisis ons, Coöperatoren, geleerd“, op voortreffelijke wijze ingeleid door G. P. Riemens, administrateur van de Amsterdamse Coöperatieve keuken.

Hij komt op bl. 12 o.m. tot de volgende gevolgtrekkingen omtrent Nederland, ook voor Indië van belang:

„Na het vorenstaande stellen wij vast, dat:

1. het huidige voortbrengingsstelsel, gebaseerd op winstbejag, in den crisistijd geene middelen heeft nagelaten om winsten te behalen, zelfs al moest het zich van middelen bedienen, strijdig met moraliteit, wet en gezag;

2. zelfs de particuliere bakkers hebben toegegeven, dat door de contractbreuk der meelfabrieken de productie in handen dier productieve fabrieken niet meer veilig was;

3. een onnoodig aantal tusschenpersonen oorzaak is, dat de prijzen van waren hooger worden, dan bij eene doelmatige verdeling noodig zou zijn;

4. de Regeerig het eene gedeelte des volks in bescherming neemt tegen het andere, door het stellen van maximumprijzen en het verbieden en reglementeeren van den uitvoer;

5. de Regeering op allerlei wijze schandelijk is misleid door een deel der voortbrengers en fabrikanten, tot schade van de schatkist, alzoo het publiek belang, dus ten nadeele van de medeburgers;

6. ter beteugeling van de misbruiken van fabrikanten en exporteurs zelfs Wet noch Gezag hielp, ook omdat de onervarenheid der Regeeringsambtenaren aanvaankelijk niet bleek opgewassen tegen die practijken.

7. niettegenstaande ruime oogsten, gebrek en schaarschte in sommige artikelen voorkwam en dat, hoewel ruime aanvoeren in 1915 plaats hadden, thans niet genoegzaam voorhanden is van sommige artikelen. Een gevolg van de te ruime uitvoeren en onvoldoende reserveering en dit laatste voortvloeiende uit te geringen invloed van de verbruikers op den gang van zaken;

8. het land werd overstromd door allerlei personen, die zich met oorlogswinstbedoelingen op den handel toe-

legden, waardoor waren-, consentenvervalsing, smokkelhandel, enz. werden aangemoedigd.“

Over de „Coöperatieve organisatie“ zei hij:

„De crisis bracht sterk naar voren het feit, dat overheid en geldbezitters wel bereid bleken, de productieve coöperatie openlijk te steunen, maar in het algemeen niet de verbruikerscoöperatie.“

„Op congressen, vergaderingen etc. der Middenstanders en productie-coöperatoren was wel de overheid vertegenwoordigd, maar bij de officieele opening van het pand der Handelskamer was geen der genoodigde autoriteiten aanwezig. Een bewijs, dat de overheidspersonen zich niet openlijk durven te interesseeren voor de verbruikerscoöperatie en zulks uit vrees voor den Middenstand. Een vrees, zelfs onomwonden te kennen geven.“

„Aan wie de schuld?“

„Aan ons zelve.“

Wat toch werd onzerzijds gedaan, om de openbare meening weer tot een juist inzicht te brengen en tot eene besliste uitspraak te komen?

De bestuurders onzer coöperatieve vereenigingen hebben te veel, ja haast uitsluitend gelet op de directe belangen hunner eigen vereenigingen en daardoor geen oog gehad voor de groote algemeene belangen.

Men heeft te veel een kleine kruidenierspolitiek gevoerd. Concurreren en afbreken in plaats van plaatselijke samenwerking.

Van werking naar buiten, om invloed te krijgen op de massa, om van de leden niet alleen verbruikers, doch ook coöperatoren te maken, geen sprake.“

Ik zal mij met citeeren hiertoe beperken, maar raad allen belangstellenden ten zeerste de kennismaking, liefst verdere bestudeering aan van die indrukwekkende inleiding, gevolgd door die van den bekenden wet- houder van Amsterdam, den heer Wibaut, over hetzelfde onderwerp.

Het is dan ook geen wonder, dat, in een vrij stevige overtuiging, zij het helaas ook te weinig bestudeerd, de Deputatie „Indië Weerbaar“, — vooral bij monde van Abdoel Moeis, Dwidjo Sewojo en gesteund door van Hinloopen Labberton —, voor de economische weerbaarmaking opkomende, met zooveel klem wees op coöperatie als een zeer voorname voorwaarde en vereischte daartoe. Daarin hebben zij groot gelijk en den spijker op den kop geslagen. Maar de zaak en de taak is niet gemakkelijk: er is in dezen geen sprake van „uit de mouw schudden“, „vloek en zucht“ e.d.

Hadden wij bij het uitbreken van den oorlog hier te lande eene gecentraliseerde verbruiksorganisatie, naar verhouding nog niet eens zoo sterk als die van Zwitserland en Denemarken gehad, ± 400.000 gezinnen omvattende en had onze z.g. „Handelskamer“, (de Nederlandsche Grootinkoopvereeniging of Wholesale) een omzet van ± 50 miljoen gulden bereikt, dan was alles veel eerlijker, behoorlijker en beter gelopen; tal van volksberooftingsplannen had men of niet uitgedacht of in de kiem gesmoord, tal van zwendelarijen en uitbuitingsstreken, woekerpractijken in levensmiddelen en andere goederen waren binnen veel nauwere grenzen beperkt gebleven of te pletter geslagen aan een rustig-onwrikbare Handelskamer. Deze zou de kapelmeester gebleken zijn, naar wiens maatstok eën groot gedeelte van ons economisch leven had moeten strijken en dansen, hij zou de eerste viol in ons nationaal economisch orkest gespeeld hebben; vooral zijn indirecte werkingen en uitwerkingen zouden overtuigend, bijkans een triomfantelijk bewijs voor de juistheid en de kracht van het coöperatief beginsel geweest zijn, als het ware een dwingende demonstratio ad oculos betekend hebben.

En daarbij ware het stellig niet gebleven; haar stem had geklonken, haar licht hadde gestraald ver over de wereldzee tot in Tropisch-Nederland, de groote van haar uitgaande, suggestieve kracht had niet alleen aan werkers, strevers, beginners daarginds moed en hoop, dus ideeële waarden geschonken, maar zij had met kracht de Indische beweging veelzijdigen en daadwerkelijken steun kunnen geven, dit blijmoedig als eenen vanzelf sprekenden plicht beschouwd en volvoerd; zij het voor een deel dan ook gedrongen door zeker maar nobel en vruchtbaar eigenbelang.

Hierbij wordt niet in raadsels gesproken, noch in de wolken gezweefd; want de Handelskamer had over

Mej. J. DUSAULT en Mevr. C. M. SANDBERG-VAN REEDE. SPRAAKLEERARESSSEN TE AMSTERDAM, 582 Keizersgracht, Tel. N 2916 behandelen alle spraakstoornissen in den ruimsten zin des woords en geven, zoo noodig, aan patiënten gelegenheid tot inwoning gedurende de kuur. Voor predikanten, juristen, militairen en voor hen die voor hun beroep veel moeten spreken worden met September Cursussen geopend, met twee lesuren per week.

C.L. BOUCHER WOONT PAPESTRAT II SPECIALITEIT IN: AMERIKAANSCH KANTOOR ARTIKELN - VULPENHOUDERS BOEKBINDERIJ - BOEKDRUKKERIJ - STEMPELINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie. LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE. EXTERNAAT en INTERNAAT. AFD. A. Bijzondere Middelbare Handelsschool met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken gelijkgesteld met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc. AFD. B. Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus. Eveneens officieel als zoodanig erkend. De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse. De school wordt ook door Meisjes bezocht. Prospectus en inlichtingen bij den Directeur F. TIJMSMA.

GESCHER & KEMPER Vlamingstraat 22 TAPIJTEN-KARPETTEN Onovertroffen Collectie.

Mevrouw! Indien U niet tevreden is over Uw leverancier, bel dan even op No. 2508 Haag. Het bestaan onzer firma sedert 1862 waarborgt U een solide bediening. Aanbevelend, L. A. Biesmans, fa P. Kok. Speklagerij. Groenmarkt 38.

Luxe Brood- en Banketbakkerij Willem Renout Spuistraat 184-186 - Tel. N. 1892 - Torensteeg 7. AMSTERDAM

Au Corset Gracieux. G. W. COPPERS. DEN HAAG, Spuistraat 36, Telef. 3334. Piet Heinstr. 107, Telef. 1723. ROTTERDAM, Hoogstraat 334, Telef. 6474. ARNHEM, Ketelstraat 24, Telef. 1495. DORDRECHT, Voorstraat 289, Telef. 1146. LEIDEN, Maarsmanssteeg 23, Telef. 577. Grootste en meest uitgebreide Corsetten-Magazijnen zoowel in de goedkoopere als duurste soorten.

Instituut ROELIJN Jan v. Riebeeckstraat 88 - 's-Gravenhage Eigenares en Directrice: Mejuffr. J. ROELIJN. Machineschrijven Stenografie Talen Boekhouden PROSPECTUS OP AANVRAGE. GRATIS VERKRIJGBAAR

*) De idealistische schrijver vergeet dat het bestaan van ons „Koloniaal Weekblad“ — zooals trouwens met alle bladen het geval is — grotendeels afhankelijk is van advertenties.

1916 een omzet van ± 11 miljoen gulden met 150000 leden; is het dan zoo vreemd en onbegrijpelijk, dat het aantal leden 2½ maal en, door hun grooter gezinsverbruik, langs coöperatieve weg en grootere centralisatie, haar totale omzet meer dan vier maal zoo groot had kunnen zijn geworden dan vroeger? De in onderling goede verstandhouding werkzame Engelsche en Schotsche Wholesales, hadden over 1916 een omzet van ± 800 miljoen gulden, dat is naar verhouding veel, veel meer; wel te verstaan, dit is eerst een gedeelte van het georganiseerde verbruik in die landen, want buiten deze twee wholesales wordt er ook nog door de Britsche coöperatieve vereenigingen, ongeveer 1400 in aantal met ruim drie miljoen leden, direct gekocht of in eigen bedrijven aangemaakt; zoodat met inbegrip van het evenvermelde, het totaal bedrag over 1916 twee milliard gulden stellig te boven is gegaan. Men kan dus veilig zeggen, dat men in deze in Groot Britannië dubbel en dwars uit de kinde-schoenen is getreden; daarbij is ook — zie het Januari-nummer van de „Indische Gids“ van 1917 — de coöperatieve beweging in Britsch-Indië van betekenis en steeds groeiende in omvang en diepte. Zie ook wat Dr. Boeke er in de „Koloniaal Studien“ van November '16 over geschreven heeft.

Het kan dus niet zoo heel vreemd en fantastisch heeten, als men hoopt op, rekening houdt met eene krachtige ontwikkeling in v. z. t. z. associatieve wederkerigheid van de coöperatie in Moederland en Koloniën, zooals dat reeds als mogelijkheid en noodzakelijkheid is betoogd in mijn geschrift terzake in 1913 door de „Indische Partij“ uitgegeven. En er is een stap op dien weg gezet: de Verbruikcoöperatie van het S. S. personeel van Java heeft een gemachtigd lid, om hier in Europa directe betrekkingen in de eerste plaats met de Handelskamer aan te knopen eenigszins bij wijze van agent en dit leidt tot het navolgende:

Indien er ook in Indië bij het begin van den oorlog een krachtige „producenten“, als verbruikers-coöperatie, vooral van Inlanders, had bestaan, die b.v. voor ± 10 miljoen had uit- en voor een gelijk bedrag had ingeverd, buiten tusschenkomst, van plaatselijken of binnelandschen en zelfs geheel tusschenhandel, buiten de gewone in- en exporteurs om, dan ware aldus een eisch en een verlangen van de „Sarekat Islam“ althans voor een deel vervuld geweest; terwijl, om de woorden van den heer Wibaut op het nationaal coöperatief congres van 17 Juni te bezigen, deze „perzik stellig naar meer gesmaakt hebbende“, men met veel grond op vluggeren aangroei van deze betrekkelijk reeds beduidende getallen kon rekenen. Ware deze ontwikkeling van zaken onzer „haute finance coloniale“ speciaal „commerciële“ welkom en voor haar verheugend geweest? Ik zou aangenaam verbaasd zijn, als zij hierop ja antwoorde; daar ik neen verwacht en overtuigd van die woorden, dat men zulk eene ontwikkeling juist, op zijn zachtst gezegd: met leede oogen zou hebben aangezien; men zou eene groeiende en succesrijke coöperatieve beweging hoogstwaarschijnlijk verfoeien en op allerlei wijze tegenwerken; zoo is het althans in Europa altijd gegaan en gaat het nog en op grond daarvan zal men ook in Indië niet op veel menschlievendheid en zelfverloochening van de zijde van den Groothandel kunnen rekenen.

Blijkbaar heeft men in die kringen niet bedacht, wat het door Abdoel Moeis ontvouwd programma van den „Sarekat Islam“, voor wat aangaat economische weerbaarmaking, kon beteekenen in strekking en einddoel; welke fatale gevolgen dit „ôte-toi que je m'y mette“ voor hen zoude kunnen hebben. Abdoel Moeis heeft dit een en ander nog eens toegelicht in No. 11-12 van „Hindia Poetra“, maandblad door de „Indische Vereeniging“ uitgegeven, al is dit dan ook vrij vaag gedaan, vrij slecht beredeneerd en in zijn verdere consequenties uitgesponnen. Afgaande op de op zijn minst uiterlijk vertoonde blijdschap en opgetogenheid, waarmede de Deputatie „Indië Weerbaar“ de Amsterdamsche koloniale kringen is binnenge- en vooral onthaald, moet men wel zeggen, dat zij aan deze voor hen hoogst onprofijtlijke mogelijkheid niet schijnen te hebben gedacht. Zou anders het betoon van sympathie en liefde voor inlandsche volksbelangen wel zoo ver zijn gegaan? Zou men inderdaad nog niet eens door positieve medewerking, maar alleen door algeheele afwezigheid van tegenwerking, zoo bereid zijn tot zekere zelfprijs-gave en zooveel zelfverloochening bezitten, bij het zien aanmaken in zekeren zin van den strop, bestemd voor den eigen nek? Hadde men dit grondig overdacht, dan ware Abdoel Moeis — ik leg juist den nadruk op dit comitélid, omdat de anderen er of niet of met veel geringeren nadruk over gesproken hebben — stellig niet in die mate oogenschijnlijk „persona grata“ en in die kringen betrekkelijk zoo populair geweest zijn.

Het geheel komt het theatrale nabij en doet onwillekeurig denken aan het „mundus vult decipi“, de wereld wil bedrogen zijn.

III.

Wat ten slotte den woningwoeker aangaat, ook te dezen aanzien bestaat er zekere evenwijdigheid tusschen Moederland en Koloniën. In beiden bestaat het verschijnsel van stijging van huurprijzen, woningnood en daaruit voortkomende woningwoeker. Sinds vrij langen tijd is er hier te lande als geneesmiddel tegen bedoelden woeker gebezigd: bouwcoöperatie of coöperatieve woningbouw, waar tegen de scherper vormen van huur-opdrijving, die aan woningwoeker grenst of het feitelijk is, is de wetgever opgetreden, door de in het begin van 1917 aangenomen huurcommissiewet, betrekking hebbende op woonhuizen van den „kleinen man“ ten aanzien: die moest dus weer „beschermd“ worden; tegen wien? Stellig niet tegen overmatige tegemoetkoming, edelen zin en belangeloosheid der landgenoot-huiseigenaren of huishesmelkers. In Indië nu bestaat wel gene huurcommissiewet, maar wel kon men in September lezen, dat men daar reeds terzake van coöperatieven woningbouw voor landsdienaren, plannen en voornemens heeft, zoo vast omljnd, dat de Indische Regeering ze ter goedkeuring en met gunstigen steun aan het opper-

bestuur zoude aanbieden. Het ligt dus ook geheel op den weg van de vereeniging „Oost en West“ om, overeenkomstig hare statuten, die van „huisvesting“ in Europa, „verblijf“ in Indië gewagen, den woningwoeker te bestrijden, door o.m. voor bouwcoöperatie te ijveren. Zie het voorkomende in de „N. R. Ct.“ van 15-9:

Men seint ons uit Batavia:
„Een artikel in het gemeentebled toont aan, hoe wanhopig het met den woningtoestand gesteld is, o.m. door de hooge huurprijzen, die bedongen worden. Van bezoldigingen van f 50—f 100 's maands wordt 22 pct., van f 100—f 200 21 pct., van f 200—f 300, 20 pct., van f 300—f 400 19 pct., van f 400—f 600 17 pct. aan huishuur betaald. Van de bezoldigingen tot f 50 per maand betaalt men van 30—50 pct. aan huishuur. Dit alles bewijst wel de noodzakelijkheid om over te gaan tot gemeentelijken of coöperatieven bouw van huizen“.

In Nederland schijnt niet alleen woning-, maar zelfs bouwmaterialenwoeker te bestaan, zie het onderstaande ingezonden stuk in de „N. R. Ct.“ van 22-9 voorkomende:

Bouwmaterialen-woeker.

Rotterdam, 21 Sept.

Zou het eindelijk geen tijd worden dat de Regeering overging tot inbeslagneming der nog aanwezige voorraden van die bouwmaterialen, welke aanvoer of aankoop niet meer in voldoende mate verzekerd is?

Openlijke aanbiedingen van draadnagels tegen f 200 per 100 kg., terwijl die voorheen misschien f 10 deden, bewijzen voldoende, in welke mate de oorlogswoeker wordt opgevoerd.

In elk geval is vaststelling van maximum prijzen hoog nodig.

Begrijpt men niet — afgezien van alle andere gevolgen — dat de geldelijke offers thans door Rijk en Gemeente gebracht om eenigermate de woningvoorziening te bevorderen, voor een zeer belangrijk deel terechtkomen in de zakken van speculanten?

Hoogachtend,
L. J. C. J. van Ravesteijn.

Ook hierop moet in N.-Indië gelet, en tegen gewaakt worden. Want en de maatregelen van bestrijding als van voorkoming van pest, voorts die van andere ziekten, dan de blijvende en toenemende aandacht, die in de naaste toekomst zal worden geschonken aan hygiënische maatregelen, het doorwerken van den veel betekenenden arbeid van Tillema, vermindering van opium- en drankgebruik, toenemende volkswikkeling, beperking van uitgaven voor feesten en opschik e.d., de daaruit voortkomende stijging van het peil van welvaart en koopkracht, zullen er allen min of meer krachtig toe blijven medewerken, dat er in de naaste toekomst door blank als bruin, overheid als particulier, rijk en arm aan verbetering van woontoestanden en huisvesting van mensch en van vee betrekkelijk veel zal besteed worden; dus in stad en land. Uitbreiding en verdieping van het geneeskundig staatstoezicht, verbetering en uitbreiding der bouw- en woningverordeningen, stelselmatige stadsuitleg, stedenbouw, villaparken, werk- en ambachtsheden-kolonies bij industriële bedrijven, koelkampongs op suiker- en andere ondernemingen, arbeidsinspectie, voorts het welbegrepen eigenbelang, n.l. het inzicht, dat solidere huizen grotere beveiliging tegen diefstal, brand, overstroming bieden (dit laatste als ze hooger op worden gebouwd), en dus dat ook hierbij geldt „duurkoop is goedkoop“, overwegingen van bouwaesthetiek, dit alles bij elkaar genomen, vormt een complex van evenzovele min of meer krachtige veroorzakers van groote navraag naar bouwmaterialen in de toekomst. De stijgende huurprijzen maken de zaak niet eenvoudiger en bemoeielijken de woning-verbetering.

Gelukkig schijnt zich het steenen- en pannenbedrijf sterk te zullen ontwikkelen met name in de afdelingen Keboemen (in het Oosten van het Regentschap Karang-Anjar) en Kediri (Controleursafdeeling Paree) alwaar de grondslagen voor een inlandsch bedrijf zijn gelegd. Of dit zich ontwikkelt of ontwikkelen zal in de richting van individueel, coöperatief of vennootschappelijk bedrijf, durf ik niet beweren. In beide streken zijn er pogingen in coöperatieve richting gedaan en men kan

R. Weymberg & Co.
Hofleveranciers

MODERNE MAGAZIJNEN VAN HEEREN- EN JONGENSKLEEDING, gemaakt en op maat.

Specialiteit Indische Uitrustingen
UNIFORMEN, GALAKLEEDING.

AMSTERDAM, { Leidschestraat Ie v. Swindenstraat Ferd. Bolstraat Nieuwendijk	DELFT, { 's-HERTOGENBOSCH, Markt 's-HERTOGENBOSCH, Markt MIDDELBURG, Snellesstraat EINDHOVEN, Langedelft MAASTRICHT, Rechiestraat VENLO, Groote Staat Vleeschstraat
ROTTERDAM, { Binnerweg Mariaplaats Botermarkt Damstraat	
UTRECHT, LEIDEN, ZAANDAM,	

*Hoogfijne Maatzaken
doch
geen tailleursprijzen*

E. CASSUTTO & Dr. A. KERVEL
TANDARTSEN.
FREDERIK HENDRIKLAAN 45.
Telefoon: SCHEVENINGEN 122.
Spreekuur van 1 tot 3 (behalve Zondags).

Coöperatieve
Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Hoofdkantoor: Rokin 55, Amsterdam.
CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en verlofgangers.
SPAARGELDEN. Rentevergoeding 5 pCt. 's jaars.

J. v. MOORSEL
Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 201
EERSTE HUIS
in: Stoffen, Mouselines en Witte Goederen. :: Stalen op aanvraag.

The Ph. van Ommeren Corporation of New York.
42 Broadway New York
belast zich met expeditie en verschepping van goederen van
Amerika naar Holland, Ned. Oost- en West-Indië.
enz. enz. en desgewenscht ook met opdrachten van anderen aard.
Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door
PHS. VAN OMMEREN, Rotterdam.

De FIRMA GIJF & Co.
vervaardigt hare
prima Limonade-Siropen uitsluitend met suiker en vruchten-aroma, zonder toevoeging van aardappelsiroop, glucose of andere artikelen.
VRAAGT UWEN WINKELIER. DIRECT BIJ DE FABRIKANTEN
Spijkemakersstraat 190 A-B, Telef. H. 2962.
Eenige fabrikanten van de echte „MOSKOWA“

Mantel en Costumemagazijnen
Maison H. SIMONS
Heulstraat 13 Telefoon 2005
Noordeinde 17a Telefoon 6537
.... Mantels, Mantelcostumes, Taillecostumes
Avondtoiletten, Blouses, Costumerokken, Peignoirs
Steeds ruime sortering, prima coupe en kwaliteiten.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES
WELBEKEND-BU-ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEVEN
DEGELIJK ONDERWIS IN
DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH
LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL
OVER DE WAALSCH-KERK
58^a NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL: 2234

zeggen, dat er van inlandsche zijde achtenswaardige en treffende voortvarendheid, ondernemingsgeest, kapitaal en werkwilgheid in en achter zit en het fabriekaat deugdelijk kan heeten. Zie omtrent Keboemen het voorkomende in het Koloniaal Weekblad van Juni en omtrent Paree het Jaarboek van het Dept. van Landbouw, Nijverheid en Handel over 1915, speciaal de bijdrage van den ambtelijken deskundige voor het steenen- en pannenbedrijf. Vanwege dit Departement — waarschijnlijk eene beschikking van den heer Lovink, is daar een opzichter der B. O. W. belast met technische leiding en toezicht. Dit Pareesche volksbedrijf, door den Controleur B. B. van Heyst met zulk succes in het leven geroepen, in verband met de groote vraag naar de pannen voor de woningverbetering als maatregel van Pestbestrijding, werd volgens een bericht in de „N. R. Crt.“ van 19/9 onderworpen aan een commissariaal onderzoek naar zijn rentabiliteit; maar de commissie kwam tot het resultaat, dat deze niet verzekerd was. Wat van dit korte, eenigszins stinachtige bericht de feitelijke betekenis is, kan thans nog niet meegedeeld worden.

Ter voorkoming of beperking van bouwmaterialenwoeker is het evenwel zeer noodig, dat die bedrijven op vele plaatsen van Java blijken te kunnen bestaan, dat de bedrijfsvorm zoodanige is, dat de aanmaak en voortbrengingskosten zoo laag mogelijk zijn, en zij dus tegen zoo laag mogelijke prijs verkocht kunnen worden, anders zou er eene door eenzijdigheid schadelijke disharmonie ontstaan.

Wat het hout betreft: toenemende toekangbedrevenheid werkt ook in houtbezuinigenden zin, maar voor en aler het aantal timmerlieden groot genoeg is, zal het volksambachtsonderwijs, na aanzienlijke uitbreiding nog geruimen tijd moeten hebben doorgewerkt. Het is daarom, met het oog op Bouwen en Wonen in Kromo's groote land, van het grootste belang, dat eene Indische IJzer- en Staalnijverheid mogelijk blijke, derwijze, dat zoowel de Ertsen (het oermateriaal) in groote hoeveelheden aanwezig en exploitabel zullen blijken en bovenal, dat men er een eigen hoogoven- en walsbedrijf kan hebben, zoodat het product goedkoop verkrijgbaar is dan ooit van te voren het van elders aangevoerde. Voor kalk en cement geldt hetzelfde, zoo ook voor hardsteen. Zijn deze voorwaarden vervuld, dan zal — als maar weer de hooge transportkosten geen te dikke streep door de rekening halen, — voor Indië heel wat zijn gedaan of voorbereid tegen bouwmaterialenwoeker.

De bestuursambtenaren, bevrijd en ontheven van bemoeienissen met Heeren- en Cultuurdiensten, Politie rol, na de vrij groote inkrimping der werkzaamheden aan dorpsverkiezingen en belastingaanslag, e.d. verbonden, kunnen en moeten zich, mede ook door hunne deelneming in de besturen der Volkscredietinstellingen, juist met deze sociaal-economische vraagstukken, eene hunner moderne hoofdwerkzaamheden, met allen ernst bemoeien; het is noodig, nuttig en bovenal zeer vruchtbaar werk in meer dan één opzicht.

IV.

Er bestaat ten slotte tusschen de twee nationale lichamen tegen Woeker en vóór Coöperatie een, zij het ook niet dadelijk zichtbaar, maar meer diepliggend verband, dat o.m. blijkt uit het feit, dat in het Volkscredietwezen in Indië — al is dit niet of nog heel zwak coöperatief georganiseerd — en de Crediet-Coöperatie hier te lande tegen den geldwoeker gericht zijn. Het zijn beiden Vereenigingen, die, langs eenigszins indirecten weg, de „welvaart“ trachten te bevorderen.

E. L. K. SCHMÜLLING.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Wadoek-illusiën.

Hebben we een paar weken geleden melding gemaakt van de polemiek gevoerd tusschen Dixi in de Loc. en Gouden Pet in het Soer Hbl. over de rawa Pening en het wadoekstelsel, we hebben nu om der wille van de volledigheid en eerlijkheid plaats te verlenen aan X., die in het laatstgenoemde blad de partij opneemt van Gouden Pet, achter welken schuilnaam hij een deskundige vermoedt, die meer econoom en agronoom is dan Dixi volgens hem blijkt te wezen.

Met G. P. meent ook X., dat de afsluitdam te Toentang wel eens niet bestand zou kunnen zijn tegen een catastrofe, vooral in een streek, waar aardbevingen danig hebben huis gehouden en waar men een kratermeer wil belasten met 10 M. waterdruk. Of de schoone berekeningen van Dixi steekhoudend zullen zijn, zoodra het slibgevaar zich doet gevoelen, is juist de vraag. Afgaande op onze ervaring — aldus X., die verklaart een oud-bestuursambtenaar te zijn in de afd. Salatiga — is het slibprobleem het kardinale punt. Jammer dat het raadseltje aangaande het verdwijnen van het slib nog niet opgelost is en dit verschijnsel niet ter sprake gebracht is op het Bodemcongres te Jogja.

Tot ult. 1914 was er f 142.775.— verwerkt voor verlaging en regeling van het peil der Pening-rawa ten behoeve van de verbetering van den gezondheids-toestand in de vallei Ambarawa en van de bevoeiing uit de Toentang-rivier.

Het rawa-peil zal met circa 10 M. verhoogd worden. Moeten er dan weer moerassen ontstaan, wanneer het water voor Demak wordt afgetapt? En al wordt de Ambarawa-vallei ontvolkt en zijn Bandoeng- en Magelang het voorland van Willem I en Banjoebiroe, zal de ongezondheid dan niet overslaan op Salatiga, tot dusver het Kurort voor Semarang?

Dixi krijgt den raad het Beknopt verslag van de Handelingen van het Bodemcongres, van 24—28

October 1.1. gehouden, eens aandachtig te lezen. In dat verslag vinden we o.a.: „De grootste teleurstelling levert wel de irrigatie van de Demakvlakte. Deze zeer jonge vlakte is in cultuur gebracht en van een technische bevoeiing voorzien, toen zij in geologisch opzicht nog geheel onrijp was.”

En verder: „Eveneens leert het technisch geïrrigeerde deel van Demak, dat een dunne laag Merba-boeslib, uit het suppletie-kanaal van de Toentang voldoende is om de Demak-klei tot productie van zeer goede oogsten van padi en tweede gewassen te brengen, zoodat de door dit slib opgehoogde strooken ter breedte van een dertigtal meters langs de tertiaire leidingen overal een beeld van welvaart vertoonen.” (Dr. v. Harreveld).

„Echter zijn sawahs, die uit wadoeks bevoeid worden, zelden bijzonder productief. Wadoekwater is toch wegens gebrek aan slib in den regel arm aan plantenvoedingsstoffen en kan daardoor den bodemrijkdom niet op een zoo hoog peil brengen als slibrijk rivierwater.” (Dr. van der Elst).

Na nog een lans gebroken te hebben voor wadoeks in terreinplooiën, besluit X., dat alle rawa's, de Pening, zoowel als de Djoewana-dito een wissen dood tegemoet gaan.

De boterham wordt dunner!

Eenigen tijd geleden verscheen in het Bat. Nbl. een hoofdartikel, aanvangende: „Er zit systeem in de wijze, waarop de regeering den minderen Indo-Europeaan geleidelijk de bestaansmiddelen ontnemt; successievelijk worden de deurtjes voor hem dichtgeworpen. Er zijn nu anderen aan de beurt om zich te koesteren in gouvernementele gunst. Hij — de Indo — heeft voorloopig afgedaan.

Daar komt bij, dat die voor den Indo onaangename melodie sterk crescendo gaat.”

En dan worden eenige voorbeelden aangehaald, waaruit blijkt, dat het voor den Indo steeds moeilijker wordt een behoorlijk bestaan te vinden, daar hij door den Inlander uit verschillende betrekkingen verdreven wordt.

Zoo werd op het laatste houtvesterscongres de opmerking gemaakt, dat het aan Europeanen practisch onmogelijk werd gemaakt zekere ondergeschikte betrekkingen bij het boschwezen te bekleeden, doordat het salaris — voor Europeanen en Inlanders gelijk — zoo laag gesteld is, dat de Europeanen er niet behoorlijk van kan bestaan en dus het veld ruimt voor den Inlander, wiens behoeften-peil vooralsnog wat lager staat.

Bij een circulaire van den chef van den post- en telegraafdienst is bepaald, dat voor de betrekking van assistent uitsluitend Inlanders mogen worden aangenomen, waardoor honderdtallen Indische meisjes en jongens, niet in het bezit van een diploma, de gelegenheid ontnomen wordt om assistent bij de Post te worden, en zodoende hun bordje rijst te verdienen.

Nu zal men zeggen: de Indo moet naar de hoogere betrekkingen dingen; de lagere zijn voor den Inlander. Doch dat zijn steenen voor brood. Niet alle Indo's zijn voor hoogere betrekkingen geschikt; er zijn er velen, die of door gebrek aan aanleg, of door omstandigheden gedwongen zijn hun geheele leven te slijten in de lagere rangen en deze categorie, het slechts toegerust voor den strijd om het bestaan, wordt door de huidige regeeringspolitiek het zwaarst getroffen.

Een nieuwe tijd breekt zich baan; de bakens moeten verzet, dat is waar, doch moet het helpen van de eene bevolkingsgroep gaan ten koste van de andere?

Verschillende maatregelen schijnen aangelegd op

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Joaillerie Artistique.

Directeur: J. STELTMAN.

DEN HAAG
21 NOORDEINDE 21.

Bijoux - Paarden - Brillant

Zilverwerk
in verschillende stijlen

Monteeren en zetten van Uwe steenen en paarden naar EIGEN en GEGEVEN ontwerpen.

REPARATIE-INRICHTING.

ANDRÉ KLEINGELD
KLEEDERMAKER
Groot Hertoginnelaan 132, DEN HAAG. Tel. H 6682

Ontvangen de nieuwe
Najaar- en Winterstoffen.

Parkhotel
van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes.
EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL
Centrale Verwarming, Electricch Licht, Baden,
Rustige ligging.
Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Kunst onder een ieders bereik.
2100 Reproducties van Oude en Moderne Meesters uit alle Musea van Europa.
Prijs 60 cent per stuk. Gratis ter inzage.
Katalogus met alle afbeeldingen à f l. - p. st. pl. porto.
Kunsthandel H. BOS 2e Sweelinckstr. 99
..... DEN HAAG Telefoon H. 8757

GENEALOGISCH BUREAU
BELAST ZICH MET HET SAMENSTELLEN VAN GESLACHTS-RECIESTERS BIJEN BRENGEN DER BE-NOODIGDE WETTE-LIJKE STUKKEN VOOR ADELSEK-KENNING INLIVING DEN HAAG

HERALDISCH CARL KÖFFLER.
VERHEFFING, HET OPSPOREN VAN FAMILIEWAPENS EN ZEGELS, ALSMEDE ALLE WERKZAAMHEDEN OF DAT GEBIED IN DEN UITGEBREID-STEEN ZIN OBRECHTSTR. 181

CREDIET- EN HANDELSBANK
voor Nederland en Koloniën
HEERENGRACHT 452 - AMSTERDAM
Verstrekt Credieten van f 1000.- af.

KEIZERSHOF
DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.
STOFFEN, ZIJDE, FLUWEELE, FLANEL en KATOEN.

NIUWENDIJK 194—196 AMSTERDAM.
Mantels, Mantelcostumes, Costumerokken.
Dames OVERHEMDEN, in gestreept en effen van af f 2.95 tot f 6.75
Waschechte zijden BLOUSES, gemoest f 5.90
COSTUMEROKKEN, prima coupe f 12.50

Haagsche Levens- en Spaarverzekering Mij
Barentszstraat 2a 's-Gravenhage

VERLEENT CREDIETEN
..... tot elk bedrag

Billijke voorwaarden Discrete afdoening

A. VAN DER PUTTEN,
Veenestraat 8-10 - DEN HAAG - Tel. 5330
Specialiteit: Damesblouses - Rokken
Zijden Stoffen. Garneer-artikelen.

de aftakeling van de Indo-Europeesche samenleving, ze schijnen er op gericht om den minderen Indo te doen opgaan in de Inlandsche samenleving.

Slaat de regeering de goede richting in? De geschiedenis zal eenmaal over haar oordeelen. Handelt ze echter verkeerd, dan zal ze, na wind gezaaid te hebben, storm oogsten. Het kan onmogelijk goede politiek zijn om een groep ingezetenen met krachtige Westersche aspiraties op ruwe wijze van zich af te stooten. En als die groep geheel is afgestooten en zich aangesloten zal hebben bij de steeds grooter wordende massa, welke revolutionaire tendenzen koestert, waar hij door zijn grooter intellect de leidende rol gaat spelen, dan bedenke de regeering, dat ze hem dien kant uitdreef door haar hoogst eenzijdige politiek.

„Maar met dat al: vaders en moeders van hiergeboren Europeesche kinderen” — aldus het slot — „het ziet er in de toekomst slecht uit voor uw kroost. Er gaat een tijd komen, waarin ge u gelukkiger zoudt prijzen, indien ge geen kinderen hadt. De boterham wordt kleiner en kleiner, de schotels worden in een andere richting gepresenteerd.”

De Redactie van *Het Bondsblad*, orgaan van de vereeniging „De Indische Bond”, die het artikel in extenso afdrukt, voegt er een naschrift aan toe, waaraan we het volgende ontleenen:

Bovenstaand artikel houdt de kreet in, die alle Europeesche ouders in Indië bij elkaar moest doen komen ter verdediging van de belangen van hun kroost tegen de politieke richting, die de oorzaak worden moet van het verlies der koloniën en den ondergang van het Europeesche ras, voor zoover dat overgeplant is in deze gewesten.

Alleen een loyale, regeeringsgezinde actie, welke verbetering wil, doch wars is van omverwerping, van alle Indische ouders zal aan regeering en volksvertegenwoordiging doen inzien tot welke noodlottige gevolgen het tegenwoordige regeersysteem moet leiden.

De schuld ligt echter in de eerste plaats aan het egoistisch streven der Indische maatschappij, en aan dat van Nederlandsche voormannen, die bereid zouden zijn om zelfs hun kinderen te offeren aan de voordeelen van het koloniaal bezit.

Doch de schuld ligt ook aan de Indo's, vooral die van de regeerings- en andere bureaux, die zich koesteren in welstand en hun ongelukkige broeders in den steek laten.

Een opwekking tot de Indische Nederlanders van goeden wille om zich te vereenigen in den socialen „Indischen Bond”, die de behartiging van de belangen van „het Europeesche ras” in Indië in zijn vaandel heeft geschreven, besluit het naschrift.

Een of meer gewassen.

Heel wat woorden zijn er gewijd aan de bespreking van de vraag welk stelsel de voorkeur verdient: ondernemingen met één overjarig gewas of ondernemingen met twee of meer gewassen. Dr. P. J. S. Cramer heeft zich een voorstander getoond van het laatste, de heer van Hasselt van het eerste.

In de *Sum. Post* behandelt B. het voor en tegen, dat door genoemde heeren aangevoerd wordt.

De heer van Hasselt, wijzende op den vooruitgang op schier elk gebied verkregen, beweert, dat van ondernemingen met één gewas verbeterde wijzen van planten en bereiden zijn te wachten, doch niet van die met meer dan één gewas, waar het personeel zijn kunde en zijn aandacht moet verdeelen.

Ook zou het kapitaal meer vertrouwen schenken aan de ondernemingen met één dan aan die met meer gewassen, terwijl hij de voordeelen, door Dr. Cramer opgesomd, voor ondernemingen met meer gewassen, ontkent, z. a. vermindering van het risico, beter partij trekken van den arbeid en van bereidingsinstallatie benevens beter gebruik van den bodem.

Daar de heer van Hasselt het deed voorkomen, alsof de onderneming met één gewas vrucht is van moderne opvatting, vooruitgang in zich bergt, de voorliefde van het grootkapitaal heeft en op Java algemeen is, gaat Dr. Cramer in zijn verweer eens na, hoe het op Java gesteld is.

De helft van de rubber staat op ondernemingen, die ook andere cultures hebben (koffie, thee, klapper, oliepalm), terwijl van andere gewassen: thee en kina, koffie en thee en andere samenvoegingen hetzelfde geldt. De kleine cultures als cacao, peper, kapok en coca komen haast uitsluitend met een of meer van de groote vereenigd voor.

De bewering van den heer v. H., dat men in Indië „aan iemands verstand zou twijfelen”, indien hij een goede thee- of suikeronderneming aanriep een tweede cultuur erbij te nemen tot vermindering van risico, wordt weersproken door de volgende ondernemingen: Gamboeng met 235 b. kina en 1917 b. thee; Sindangsari met 578 b. thee en 514 b. kina; Pasir Mangka met 1260 b. thee en 300 b. kina; Sedep met 969 b. thee en 230 b. kina; Pangledjar met 685 b. thee en 196 b. rubber en Kiara Pajong met 832 b. rubber en 323 b. thee, om er maar enkele te noemen.

Het meest sprekende voorbeeld is wel de onderneming „Limburg” bij Malang, waar rubber, koffie en vezel worden verbouwd en bereid op voorbeeldige

manier en het bereidings-etablisement de bewondering van velen opgewekt heeft.

Even gemakkelijk handhaaft Dr. C. het door hem genoemde voordeel, dat er een beter gebruik van den bodem gemaakt kan worden, daar op veel ondernemingen grootere of kleinere stukken grond van andere hoedanigheid voorkomen, beter geschikt voor een andere dan de hoofdcultuur.

En de heer Birnie, zeker meer dan anderen tot oordeelen bevoegd, heeft zich onvoorwaardelijk verklaard voor gemengde ondernemingen. Voldoet één der gekozen gewassen niet, dan is het te verwijderen, zonder de waarde der onderneming in hooge mate te verminderen. Zijn de gemengde tuinen in volle productie, dan zal men, al naar de omstandigheden het aanwijzen, het eene gewas hier, het andere elders op de onderneming tot hoofdgewas bestemmen, desnoods tot eenig gewas.

Volgens den heer B. stellen de algemeene verschijnselen in Indië Dr. Cramer in het gelijk.

De badplaats Krakal*

In „Uit Oud-Bagelen” wordt in de *Loc.* de aandacht gevestigd op Krakal, ten N.O. van de afd.-hoofdplaats Keboemen, ± 500 M. van de kali Rantjangan en op een hoogte van ongeveer 50 M. gelegen. Kampong Krakal, gebouwd aan de zuidelijke helling van den berg, ziet uit in een nauwdal, hetwelk zich alleen naar het oosten opent. De omgeving is rijk aan natuurschoon, de temperatuur aangenaam en frisch. In dat dal is een warme bron, welke wijd vermaard is onder de Inlanders en lang niet onbekend bij de Europeanen. Het geneeskrachtig water, dat in een groote, gemetselde bak opborelt, is kristalhelder, bezit een warmte van 30 tot 40 gr. C., heeft een sterken zoutmaak en reageert neutraal. In het midden van den 2 voet diepen bak zijn diepere plaatsen, waaruit groote blazen opborelen, die volgens sommigen verwarmde lucht, volgens anderen koolzuur bevatten. Het water wordt gebruikt voor baden, doch ook gedronken.

Dr. Baumgarten heeft het water medisch geanalyseerd en zegt, dat het hetzelfde keukenzoutgehalte heeft als dat te Wiesbaden, terwijl de indicatiën voor het gebruik van de kuur te Wiesbaden eveneens voor Krakal geldig zijn, dus in de eerste plaats chronische gewrichts- en spierreumatiek. Onder de Inlanders was de gunstige werking van Krakal voor die ziekten van oudsher bekend.

Tegen klierandoeningen moet Krakal zelfs beter zijn dan Kreuznach, waar het water minder zouten bevat.

Voor verschillende ziekten wordt een drinkkuur met Krakalwater door geneesheeren ten zeerste aanbevolen. Het is echter noodig, alvorens met Krakalwater een kuur te doen, eerst een geneesheer te raadplegen, daar het voor hartziekten niet aan te raden is en het met eenige omzichtigheid gebruikt dient te worden.

Hoewel door de bemoeiingen van den vorigen ass.-resident de baden doelmatig en zindelijk ingericht en die voor Inlanders en Europeanen geheel gescheiden zijn, en er binnenkort waarschijnlijk een houten pasanggrihan verrijzen zal, is daarmee nog niet alles gedaan.

Een diepe boring zou wenschelijk zijn om te onderzoeken of niet andere bronnen voor den dag komen; verder zou het raadzaam zijn om de omliggende sawahs te onteigenen en met boomen te beplanten.

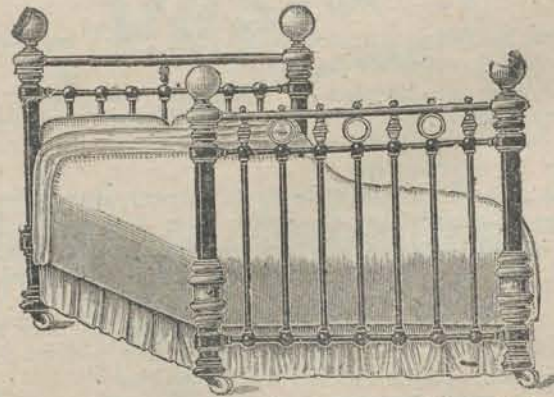
Zijn de geruchten waar, zoo zou de tegenwoordige ass.-resident plan hebben om met medewerking van particulieren en geholpen door regeeringssubsidie,

Th. A. A. SIMONIS,

GROENMARKT 34, over de Prinsessestraat.

TELEFOON 2535.

DEN HAAG.

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

Zuid-Hollandsche Brood en Beschuitfabriek

WALDORPSTRAAT 16—22

's-GRAVENHAGE

TELEF. 1163

Beveelt zich bij Uwe

Leden aan.

Behalve GOED BROOD

wordt U een dividend

van 5 %o gewaarborgd.

Rotterdamsche Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 52.000.000.-

ROTTERDAM AMSTERDAM 's-GRAVENHAGE

Boompjes

Feijenoord
Glabbeek
Schieffeld
Vlaardingen

Rokin

Zaandam

Mauritskade

Bezuidenhout
Kneuterdijk
Naaldwijk
Bijswijk
Sevevingen

Handelscredieten.

Voorschotten in rekening-Courant.

Deposito's.

Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.

Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 6.900.000.-

Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar

Alphen a/d Rijn

Amersfoort

Apeldoorn

Arnhem

Barneveld

Bodegraven

Coevorden

Culenburg

Delft

Doetinchem

Dokkum

Dordrecht

Drachten

Ede

Franeker

Geldermalsen

Gouda

Gorinchem

Groenlo

Groningen

Harlingen

Heerenveen

Helder (den)

Hengelo (O.)

Hoogeveen

Katwijk

Leeuwarden

Leiden

Middelburg

Oostburg

Purmerend

Schagen

Schoonhoven

Stierrecht

Sneek

Stadskanaal

Terneuzen

Tholen

Tiel

Uithoorn

Utrecht

Veendam

Veenendaal

Vlissingen

Wildervank

Woerden

IJmuiden

Zeist

Zierikzee

Zutphen

Zwijndrecht

DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND

**Sluit Uw Molest-, Bagage-, Noodhavenkosten-, Brand- en Inbraakverzekeringen bij
W. LEDEBOER - WIJNSTRAAT 130 - ROTTERDAM.
Billijke Premiën. Gunstige Voorwaarden.**

de badplaats u p t o d a t e te maken. Geschiedt dit, dan zal de badplaats Krakal eerst tot zijn recht komen en een zegen kunnen worden voor de lijdende menschheid, vooral in deze tijden nu de gemeenschap tusschen Indië en het moederland zoo buitengewoon lastig is, en veel Europeanen gedwongen zijn langer in Indië te vertoeven dan voor hun gestel goed en wenschelijk is.

Suriname.

Onder het hoofd „*Monroe-leer*” geeft de „*Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië*” eenige uittalingen van Amerikaansche schrijvers betreffende de Europeesche koloniën in West-Indië. Het artikel eindigt met deze woorden: „Deze uitspraken van Amerikaansche politici, die met andere van gelijke strekking zouden te vermeerderen zijn, mogen volstaan om de overtuiging te vestigen, dat, bij de steeds ruimer wordende toepassing van de Monroe-leer, in de komende geschiedenis van het Europeesche bezit in Amerika, de Vereenigde Staten een woord mede te spreken zullen hebben.”

In dit verband laten wij hier het volgende stuk uit de „N. R. Ct.” van 25 September — Avondblad C — volgen:

„In de *New York Herald*” schrijft prof. Chester Lloyd Jones, hoogleeraar in de politieke wetenschappen aan de universiteit van Wisconsin, over de Vereenigde Staten en Ned. West-Indië.

Prof. Lloyd Jones oppert in dat stuk enkele bezwaren tegen de opvatting, dat het (op het oogenblik!) in het belang van het Amerika-voor-de-Amerikanen-beginsel zou zijn, Ned. West-Indië te koop. Nederland heeft weinig aan die koloniën; en het heeft geld nodig, wegens de groote kosten, die uit den wereldoorlog ook voor Nederland voortvloeien, en omdat het veel uitgeeft voor de geïnterneerde Belgen. Toch zou Nederland op dit oogenblik — d. w. z. gedurende den oorlog — niet kunnen verkoopen. Want dat zou, meent prof. Lloyd Jones, een schending van de neutraliteit zijn ten nadeele van Duitschland. Evenmin zou Nederland zijn bezit aan Duitschland kunnen verkoopen.

Komt Nederland in den oorlog aan den kant van de centralen, dan zou de West spoedig ingepakt worden.

Wel is waar heeft president Wilson het beginsel verkondigd, dat wij nooit één extra voet grondgebied door verovering zullen zoeken, maar de gebeurtenissen handelen niet vriendelijk met zulke profetieën. Duizenden Amerikanen, en daaronder president Mc. Kinley, zouden bij den aanvang van den Spaansch-Amerikaanschen oorlog vermoedelijk hetzelfde hebben gezegd wat president Wilson thans heeft verklaard. Zulk een verklaring zou in overeenstemming zijn geweest met onze aangekondigde oogmerken. Echter houden wij thans Puerto Rico, Guam en de Philippijnen.”

Mocht Nederland zich bij de centralen aansluiten, dan zouden de Vereenigde Staten zekerlijk niet toestaan, dat een Europeesche vloot Ned. West-Indië neemt. Toch zouden de V. St. die bezittingen moeten vermeerderen om te beletten, dat Deutsche duikboten er steunplaatsen zouden vinden. En, eenmaal in 't bezit van Ned. West-Indië, is het twijfelachtig, of de publieke opinie in de Unie wel zou toelaten, dat het weer werd losgelaten.

Waarschijnlijk zou men in de Unie het fait accompli kalmpjes aanvaarden.

Prof. Lloyd Jones gaat dan na wat de waarde van de eilanden voor de Unie zou zijn. Heel groot acht hij die niet, doch van de waarde van de haven van Willemstad heeft hij een klaar besef.

Het ernstige bezwaar tegen gebiedsuitbreiding in Ned. West-Indië door de Ver. Staten is — dat de Zuid-Amerikaansche Staten dat bijna zeker ongaarne zouden zien.

„Zelfs de vorderingen (door de Unie gemaakt) in West-Indië en Centraal-Amerika, hebben het wantrouwen van onze bureu gewekt. Het kan zijn, dat stappen, genomen en nog te nemen in het Caraïbische gebied, een struikelblok zullen blijken voor hen, die vooruitzien naar een nauwe samenwerking tusschen de Amerikaansche republieken. De Latijnsche staten kunnen echter misschien verzoend worden met onze toenemende contrôle in vloot-aangelegenheden. Dat zou kunnen worden aanvaard als een natuurlijk gevolg van onze internationale positie; maar een uitbreiding van ons bezit op het vasteland, en vooral stappen om gebied te verkrijgen voorbij de Landengte, zouden argwaan kunnen wekken, dien

het heel moeilijk zou zijn te stillen. De verkrijging van de Nederlandsch West-Indische eilanden moge zijn aan te bevelen voor de tenuitvoerlegging van onze algemeene Caraïbische politiek. De kolonie op het vasteland echter (n.l. Suriname) zou groter nadeelen voor ons kunnen meebrengen, dan voordeelen.”

Onder het hoofd „*Het eind van contract-immigratie*”, neemt „*Suriname*” van 17 Juli uit de „*India Statesman*” een verslag over van de zitting van 20 Maart van den Raad van (Britsch) Indië, waarin door den Onderkoning werd medegedeeld, dat de Britsche Regeering de aanbeveling van het Indische gouvernement om het systeem van arbeid onder contract (voor immigranten) af te schaffen, had aangenomen, hetgeen groote vreugde wekte bij de Indische leden van den Raad.

Door een der leden (Pandit Madan Mohan Malaviya) werd toen een motie voorgesteld om den Gouverneur-Generaal in rade aan te bevelen zoo spoedig mogelijk stappen te nemen om het systeem van arbeid onder contract voor de Indiërs af te schaffen. Deze motie werd dadelijk door den Onderkoning overgenomen, die daarbij een uitvoerige rede over het systeem hield.

Onze ruimte gedooft niet de zeer interessante rede hier over te nemen. Een der leden protesteerde daarna tegen het denkbeeld om de immigrerende koloniën ter zake te raadplegen, aangezien zij als belanghebbenden bij de contract-immigratie, voortgang in deze zouden kunnen vertragen.

„*De West*” van 13 Juli schrijft:

„De Gouverneur heeft bij de behandeling der jongste begroting in de Koloniale Staten zich de moeite gegeven om aan te toonen, dat de cijfers betreffende geboorte en sterfte in Suriname gerust de vergelijking met elders kunnen doorstaan.

Eerst maakt Zijne Excellentie een vergelijking tusschen Paramaribo en Georgetown, omdat men hier zoo licht geneigd is onze kolonie met Britsch-Guyana te vergelijken.

De sterfte per duizend zielen bedroeg te:

	Paramaribo	Georgetown
In 1911	32,5	46,7
„ 1912	39,2	49,2
„ 1913	33,2	40,8
„ 1914	29,5	40,0
„ 1915	26,9	45,1

De kindersterfte beneden een jaar bedroeg per duizend levend geboren te:

	Paramaribo	Georgetown
In 1911	185	282
„ 1912	197	272
„ 1913	176	247
„ 1914	128	214
„ 1915	118	234

Ook de vergelijking van onze geboorte en sterfte met die in Nederland valt niet ongunstig voor ons uit. Het geboorte-overschot was in 1915 in Suriname 14,3 en in Nederland 13,75.

De kindersterfte van geheel Suriname bedroeg in 1915 per duizend levend geboren 79 en in Britsch-Guyana 184.”

Aan hetzelfde nummer van „*De West*” ontleenen wij nog de volgende berichten:

„*Mooie goudproductie*.” Met de compagnie des mines d'or schijnt het van goed tot beter te gaan. Dit jaar belooft de productie die van alle vorige jaren te overtreffen.

De maand Juli leverde 49.427 gram, dus bijna 50 kilogram goud. De productie over het eerste half jaar wordt daardoor 208 kilogram.....

.....Als men ziet welk een schatten aan goud nu reeds meer dan een kwart eeuw onafgebroken van dit plaser te voorschijn komen, dan vraagt men zich onwillekeurig af of dit werkelijk het éénige rijke plekje zou zijn in het heele Lawagebied?”

„*Touwslagerij*”. Op Gelderland schijnt men thans een heele trouwslagerij te hebben. Wij ontvingen onlangs eenige prachtige monsters sisalvezels en thans worden ons ter bezichtiging een paar mooie touwmonsters gezonden. Het wit glanzend touw maakt den indruk zeer stevig te zijn. Het schijnt,

HYPOTHEEKBANK voor AMERIKA

Directeur: H. S. GRATAMA Jzn. DEN HAAG.

5 0 / 0 PANDBRIEVEN
na 10 jaar opvorderbaar
à 100 %.

98 1/2 %
Verkrijgbaar tegen

HOOGERE BURGERSCHOOL
5-jarige cursus
met voorbereidingsklassen.
VOORSCHOTEN.

Bij schrijven van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, d.d. 25 Juni 1906, is het INSTITUUT WULLINGS erkend als een H.B.S. met 5-j. c.

Kost- en Schoolgeld f 950.-/f 1250.-.

Tot heden slaagden:

- 107 cand. voor Eindexamen H.B.S. 5-j. c.
- 19 „ „ Kon. Mil. Acad.;
- 27 „ „ Cadettenschool;
- 17 „ „ Adelborst;
- 20 „ „ Cand. O. I. Ambt.; Zeev. en Machinistenschool, Posteriorien, enz.

De Directeur:

H. WULLINGS.

Augustus 1916.

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.

PIANO's in huur f 6.— per maand, desgewenscht in huurkoop, bij

L. C. JACOBI, vh. Chef Firma J. F. CUYPERS, Regentesselaan 123, bij Reg. pl. 's GRAVENHAGE. Tel. H. 1403

STEMMEN - VERHUREN - REPAREREEN

VAN RIJN & SCHILPEROORD

Meubelfabrikanten.

Anna van Buerenstraat 157 - Tel. H. 679 'S-GRAVENHAGE.

Des gewenscht worden alle soorten Meubelen naar tekening vervaardigd.

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107
Tramhalte 7 en A DEN HAAG
halte Valeriusstraat

Eenig adres voor hen die zich goed en voordeelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. — —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND van 10 tot 4 uur.

dat dit bedrijf in Gelderland wordt uitgeoefend met behulp van Indianen."

Mej. E. F. Liems, te 's-Gravenhage, is met ingang van den dag van haar vertrek uit Nederland naar Suriname, gesteld ter beschikking van den gouverneur van Suriname, voor de vervulling, aanvankelijk uiterlijk voor den duur van drie jaren, van het ambt van onderwijzeres aan de Emmaschool te Paramaribo.

Het Stbl. no. 589 bevat een Kon. besluit van den 18den September 1917, houdende bepaling van het tijdstip, waarop de „Koloniaal invorderingswet 1917" in Nederland, Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao in werking zal treden. Deze wet zal in werking treden met ingang van 1 Maart 1918.

Curaçao.

In de laatst ontvangen *Amigoe* lezen wij: „Dat mag wel aan den balk, dat men op Curaçao in den jare 1917 reeds begin Juli aan het planten was. De regens zijn niet algemeen, maar van tijd tot tijd valt hier en daar een flinke bui.

Kleine mais rijpt toch niet vóór Maart—April van het volgend jaar, al wordt ze ook nu al geplant. Daarom zouden we willen aanraden: Probeer het eens met Feterita; daarvan kan voor einde October een oogst binnen zijn en dan blijft er nog volop tijd over voor het planten van mais.

Stel je voor: op het droge Curaçao twee graanoogsten en een dubbele planttijd!

Of Curaçao ook in zijn voordeel verandert!"

Het padvinderschap schijnt daar niet te willen getuigen. Hetzelfde blad meldt:

„In de Bestuursvergadering van de Curaçaosche Padvindere Organisatie, gehouden den 5n Juli j.l., is besloten dat, met het oog op de weinige belangstelling der leden gedurende de laatste twee jaren, de vereniging ontbonden wordt.

De baten der vereniging — zijnde ruim honderd gulden — zijn bestemd voor de Commissie belast met de instandhouding en het onderhoud van het Wilhelmipark."

De Nederlandsche gepantserde kruiser Hr. Ms. „Zeeland" is 15 Juli j.l. voor Bonaire gekomen en heeft daar schietoefeningen gehouden. De daaropvolgende Woensdagmorgen liep het oorlogsschip de haven van Willemstad binnen na het wisselen der vuurvuurshots.

Het verblijf aldaar zou slechts van korten duur zijn. De „Zeeland" vertrok naar Colon, Panama, San Francisco, Honolulu en Japan. Misschien zou Oost-Indië ook nog bezocht worden.

De Zeereerw. Pater Fr. Hendriks, Pastoor van de Playa van Bonaire, heeft van de vriendelijke gelegenheid gebruik gemaakt en is met het oorlogsschip naar Willemstad gekomen.

Blijkens het verslag over 1916 van de Curaçaosche Handel-Maatschappij, te Amsterdam, heeft de oorlog zoowel op de export als op de importzaken der Mij. een ongunstigen invloed. Dat niettegenstaande deze moeilijkheden de werkzaamheden der maatschappij tot een gunstigen uitslag hebben geleid, is naar het verslag meldt, voor een niet gering deel te danken aan de resultaten, verkregen door de vestigingen te La Guaira, Caracas en op Curaçao. Deze worden hare zaken niet alleen blijven voortzetten, maar zelfs niet onbelangrijk uitbreiden; zij waren daarbij, zoowel voor hun uitvoer als invoer, voor een deel op de Amerikaansche markten aangewezen. De vestiging te Paramaribo gaf, de omstandigheden in aanmerking genomen, volgens het verslag eveneens bevredigende resultaten.

Een plan tot vestiging van een bijkantoor der Mij. te New-York is in voorbereiding; men hoopt tot de oprichting daarvan in het nu loopende jaar te kunnen overgaan.

De exploitatie- en rentewinst is f 551.975 (v. j. f 401.254). Inclusief saldo Ao. po. ad f 738 (f 1232) is de brutowinst f 552.709. Hiervan wordt besteed voor afschrijving f 62.838 (f 57.781), terwijl gereleveerd wordt voor debiteuren f 29.907 (f 40.000), voor koersverlies Venezuela f 15.000 (f 24.000) en voor diverse belangen f 205.000 (nihil). Van het overblijvende wordt f 25.000 (als v. j.) aan de reserve toegevoegd en een dividend van 13 pct. (als v. j.) uitgekeerd. Na tantièmes en belasting gaat f 796 naar nieuwe rekening over.

De bezittingen en de goederen staan voor f 556.732 (f 560.437) op de balans (waarvan goederen f 7689, regen f 45.947 verleden jaar). Kassa en kassiers f 123.046 (f 254.509), effecten f 16.129 (f 19.068). Bijkantoren staan voor f 1.299.601 (f 1.433.980) te danken en debiteuren voor f 306.886 (f 752.792).

Onder passiva staat de obligatie leening met f 224.000 (f 236.000) vermeld, de reserve met

f 149.651 (f 124.651) en crediteuren met f 137.703 (f 797.398). Voorts paraisseeren de reserves voor: debiteuren, koersverlies Venezuela en diverse belangen met onderscheidenlijk f 100.000 (f 70.092), f 33.470 (f 24.000) en f 205.000 (nihil).

WAT DE INLANDER ZEGT.

Kinderhuwelijken. Ook de Maleische bladen namen den brief op, betreffende dit onderwerp, door mejuffrouw Schippers, het hoofd van de Kartinischool te Semarang, geschreven aan de echtgenoot van den G.-G., mevrouw Gravin van Limburg Stirum—Van Sminia, welke wij voor enkele weken elders in zijn geheel in dit weekblad hebben weergegeven.

Ver. van Inl. Handelsondergeschikten. In het begin van Juni werd te Semarang in de Inlandsche Societeit op het regentserf een openbare vergadering gehouden van de Inlandsche klerken der verschillende handelskantoren om te geraken tot de oprichting van een vakvereniging, t.w.: een „Bond van Inlandsche handelsgeëmployeerden", ten doel hebbende het verkrijgen van lotsverbetering (betere arbeidsvoorwaarden, bestaanszekerheid enz.) Een soortgelijke vereniging bestaat reeds eenige maanden te Batavia, doch daar heeft men als doel gesteld het bijeenbrengen van kapitaal voor het voeren van eigen handel. (*Sinar Djawa*).

Inl. Credietwezen. Van Inl. zijde wordt hierover het volgende aan de *Locomotief* geschreven: Bij de instelling van het volkscredietwezen op Java en Madoera, zat het doel voor den Inlander aan kapitaal te helpen tegen matige rente, voor woningverbetering, den kleinhandel enz. Bij geldschietters, Arabieren en Chineezers, kon de Inlander ook kapitaal bekomen, maar dan was de rente van 3—500 pct. 's jaars, terwijl het volkscredietwezen slechts 12 pct. rekent. Hier staat tegenover, dat bij het volkscredietwezen de leening in 20 termijnen moet worden aangetuigd. Bij de geldschietters is men met de afbetaling niet aan een bepaalden termijn gebonden. Dit is dan ook één der oorzaken, dat men den woeker niet kan verdrijven en de Inlander bij Arabieren en Chineezers blijft leenen. Het is ook begrijpelijk als men bedenkt met hoeveel geduld de woekeraar zijn doel bereikt om zijn kapitaal uit te zetten tegen zoo hooge rente. Hij ontziet geen moeite, en schenkt zijn volle vertrouwen aan den Inlander. Om een voorbeeld te noemen, uit de vele, gaat hij volgender wijze te werk. Een Chinees verkoopt een kaim met een inkoopswaarde van f 1.50 voor f 2 à f 3. Hij is tevreden met de inning van 2½ cent per dag, zoodat de koop eigenlijk in 100 dagen afgelopen kan zijn. Hier is dan de rente al boven de 100 pct. Een ander voorbeeld. Hij komt in een dessa, ziet dat een Inlander zijn tegellan beplant heeft met tabak, en verstrekt daarop voorschot met verplichting om het product tegen marktprijs aan hem te leveren, als de oogst daar is. De oogst is aanstaande, doch de tabaksaanplant is door weersgesteldheid totaal vernield. Nu zou men denken, dat hij onmiddellijk het geleende kapitaal teruggeischt. Geen sprake van. Hij verstrekt een tweede kapitaal op dezelfde voorwaarden. Men ziet hieruit het verschil bij een leening bij Chinees of credietbank. Dat men bij de laatstgenoemde instelling dwangmiddelen gebruikt, den leener gerechtigd vervolgt en, wanneer hij niet in staat is aan zijn verplichtingen te voldoen, hem bij distrikts- of onderdistrictshoofd brengt, is bekend. Welke zijn de middelen om het credietwezen uit zijn verval op te beuren en hoe zou het mogelijk zijn om het eenmaal gestelde doel te bereiken? Naar zijn overtuiging zijn er slechts twee middelen, n.m. om de renteberekening

„Vesta"

Maatschappij van Levensverzekering.

Hoofdkantoor:

Jansbuitensingel 5,

ARNHEM.

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

**Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams**

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

P. M. BROEKMANS
16, 18 Koningsplein 20, 439
AMSTERDAM.

Uitrustingen
voor O. en W. Indiën
voor Giviël en Militair.
(Oudste huis).

Vraagt geïllustreerde Catalogus.

**NEDERLANDSCH-INDISCHE
ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ**

OPGERICHT IN 1857.

Agentschap: 's-Gravenhage, Prins Hendrikplein 14

BELAST ZICH MET ALLE MOGELIJKE
BANKZAKEN.

SAFE-DEPOSIT.

Instituut „VAN WIJNGAARDEN",
Neutrale School voor M.U.L.O Jongens en Meisjes.
2de Schuifstraat 332 (Duinoord), Den Haag.

Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens.
Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.
Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

Het oog

van de meest
geroutineerde typiste
heeft reeds lang ontdekt,
dat de

Monarch
Wahl
schrijfmachine
ongeevenaard
is.

HOOFDAGENTEN
HEYENBROCK HASELAGER & Co
AMSTERDAM - ROTTERDAM.
DEN-HAAG

C. P. MEIJS Lzn.,
Prins Willemstraat 2-4, SCHEVENINGEN, Tel. Sch. 652

FABRIKANT VAN
Hotel-Restaurant-Fornuizen
Nieuwste systeem. Attesten ter inzage.

te doen dalen tot bijv. 6 of 8 pCt. en de kosten van administratie aan een herziening te onderwerpen. Geen dure administrateurs en verder personeel. Voorts de termijn van afbetaling in plaats van op 20 te stellen bijv. op 30 of 40 termijnen.

Jaarmarkt van Soerabaja. De heer Jasper, assistent resident van Toeban, is als afgevaardigde van den gewestelijken Raad van Rembang op het decentralisatiecongres te Soerabaja geweest, alwaar hij met den heer Italie een onderhoud gehad heeft over de mogelijkheid in dit jaar een *pasar malam* te Soerabaja tot stand te brengen. Afgaande op het succes, dat in vorige jaren verkregen werd, zou er alle kans moeten bestaan ook in dit jaar de *pasar-malem* te Soerabaja te krijgen, maar men stuit thans op de moeilijkheid voor het verkrijgen van een geschikt terrein. Vroeger werd het Missigtitplein daarvoor gebruikt; maar nu is bijna dit geheele emplacement bezet voor de gemeentelijke bureaux. (*Pewarta Soerabaja*).

Reclame. In de *Nieuwe Soerabaja Courant*, vestigt de *Bintang Soerabaja* de aandacht op de door de firma Wealth en Cie. in den handel gebrachte luciferdoosjes, waarop een Turk is afgebeeld, die een vlag van den Islam draagt, terwijl de figuur wijst op een klok, als opschrift dragende deze woorden: „*Freedom bell*”, en die op vier uur staat, zijnde het biduur van de Mahomedanen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Rassenhaat. P. Chinaman drukt in de *Djawa Tengah* nogmaals zijn bevreesing uit, dat de Regeering niet krachtiger tegen de Europeanen optreedt, die steeds voortgaan met schelden op de „*anak Hindia*”, deze als „apen” schijnen te beschouwen en niets liever doen dan hen onderdrukken. 't Is vreemd, dat de Regeering 't zelf niet inziet, dat dit schelden op en neerdrücken van hare onderdanen, haar zelf in moeilijkheden zal brengen tegenover de onderdanen, meent schrijver.

Opvoeding in Japan. In een ander nummer van hetzelfde blad, geeft *Tjondro Koesoemo* den Inlanders den raad, om even als de Chineezzen te doen, die, zoodra zij middelbaar en hooger onderwijs in China genoten hebben, naar Europa of Amerika gaan, om daar op onderwijsgebied meerdere ervaring op te doen. Ook kan de verdere ontwikkeling in het nabije Japan verkregen worden, waaraan minder kosten verbonden zijn. Volgens het rapport van den heer Van Kol is Japan best in staat om die verdere en hoogere ontwikkeling te geven, die de Indische Regeering haar onderdanen onthoudt. Om de goede verstandhouding met Japan niet te verstoren, zal de Regeering een zoodanige beweging naar dit land niet vermogen te beletten. De vrees behoeft dan niet bestaan, dat Indië door Japan in bezit genomen zal worden. Hij geeft verder den raad om in Japan zijn opleiding voor officier te zoeken, ten einde als zoodanig in het Indische leger benoemd te worden.

„**Chineesche onbeschaamdheid.**” Meergenoemd blad haalt uit het *Bataviaasch Nieuwsblad* dit stuk aan, dat in scherpe taal de Chineezzen en het Chineseche bestuur in China aanvalt. Vergeleken wordt daarbij het geschrijf van Marco en Minami, die niet zoo kras geschreven hebben en toch veroordeeld werden wegens „het zaaien van haat tusschen de onderdanen en de Regeering.” De schrijver vraagt: of het *Batav. Nieuwsblad* zodoende dan geen haat zaait tusschen het eene ras en het andere? Hij hoopt, dat de Regeering onpartijdig zal zijn en ook het Hollandsche blad vervolgen.

Een waarschuwing aan Pranakans. In de *Perniagan* wordt betoogd, dat de Chineezzen politiek der Regeering er op gericht is om het zich aansluiten der in Ned.-Indië geboren Chineezzen (*pranakans*) aan hun daar vertoevende, uit China komende stamverwanten, tegen te gaan. De Indische Regeering wil de *pranakans* gaarne als eigen onderdanen behouden en acht het aanblijven van die nijvere volksklasse noodig voor de ontwikkeling van het land, al zeggen dan ook de Hollandsche bladen, dat de Chineezzen naar hun eigen land moeten terugkeeren, als het hun in Ned.-Indië niet bevalt. Maar dan moeten de daar geboren Chineezzen van China vervreemd worden, waarvoor in de eerste plaats noodig is hen gescheiden te houden van de uit China komende Chineezzen (Totoks). Zelfs hebben eenige rijke Chineezzen indertijd naar middelen gezocht om de Indische Regeering in dit snoode streven bij te staan. Vervloekt zijn zij! Toen er kort geleden sprake was, dat de Chineezzen bij de schutterij zouden worden ingelijfd, waren het weer diezelfde rijkaards, die het eerst naar den Chineeschen consul liepen om diens

tusschenkomst in te roepen voor een protest tegen de plannen der Indische Regeering. De consul kon toen niets voor hen doen en herinnerde hen er aan, dat de *pranakans* in Indië er zelf schuld aan hebben, dat zij als Nederlandsche onderdanen aangemerkt worden, door in vroegere jaren niet tijdig te protesteeren, vóórdat het daartoe kwam. China heeft over deze kwestie reeds voldoende geprotesteerd, zoozeer zelfs, dat het bijna in oorlog geraakte met Nederland, doch de *pranakans* zelf hielden zich er buiten. Thans, zegt de schrijver, beidt iedere Chinees in Indië, hij zij *pranakan* of *totok*, met smart 't oogenblik, dat hij weer nauwe relaties kan aanknopen met de Chineseche Regeering en hij de Nederlandsche den rug kan toekeren. Welk voordeel schenkt het Nederlandsche onderdaanschap? vraagt de schrijver en hij antwoordt: *nihil!* Ten slotte wekt de schrijver zijn landgenooten op om te protesteeren: „Thans is het tijd. Een protest moeten wij zenden naar den Haag en verklaren Chineseche onderdanen te willen zijn en als zoodanig alle lief en leed met de Chineseche totoks te willen deelen. Het Hollandsche spreekwoord luidt: „*Beter laat dan nooit.*” De Nederlandsche Regeering behandelt ons als speelgoed en doet met ons, wat zij wil. Wij worden beschouwd als kinderen, die het ééne oogenblik naar den duivel geschopt kunnen worden, om het andere oogenblik met lekkernijen te worden overladen als lokmiddel.

Chineesche pranakans! Komt tot uzelfen! De zon staat reeds hoog aan den hemel! Beraadslaagt voor het te laat is.”

Van Vreemde Koloniën.

De groot-visier over de Turksche gruwelen.

In de sluitingsrede van 't congres, door de partij voor eenheid en vooruitgang te Konstantinopel beledigd, heeft de grootvizier Talaat pasja mededeelingen over de tegen de Armeniërs gevolgde politiek gedaan, die de gruwelen zeker niet verontschuldigen, maar die dan toch den gedachtengang weergeven, welke de Turksche regeering tot haar optreden heeft geleid.

De Armeniërs, die al eeuwen onder den sultan staan, genieten zorg en bescherming zolang zij arbeidzaam en eendrachtelijk leven, maar sedert zij gehoor geven aan de inblazingen van Rusland, die tot oproer en afscheiding aansporen, ondervinden zij de gevolgen hiervan. Dit is in 't midden van de 19de eeuw begonnen. In 1877 bood de Armeensehe patriarch aan grootvorst Nicolaas, te San Stefano, een verzoekschrift ten gunste van de Armeensehe onafhankelijkheid aan. Nadat 't Berlijnsche congres eenige hoop in deze richting geopend had, ontolden de Komitadzij's de vaan van den opstand. Toen de partij der Jong-Turken meer invloed kreeg, sympathiseerde zij met de Armeniërs. Hun vielen alle politieke rechten ten deel, zij kregen zetels in den Senaat en in de Kamer. Zij werden in den Raad van State en de gewichtigste ambten in alle takken van dienst benoemd.

Nadat de reactie te Konstantinopel 't hoofd opstak en de regeering alle kracht er op moest zetten deze te smoren, hebben de Armeensehe komitadzij's getracht in troebel water te visschen. Zij hebben in heel Europa deputaties rond gestuurd, om de onverwulbare afscheidingsgedachte te prediken.

Bij 't uitbreken van den grooten oorlog voelde de regeering zich genoodzaakt, onverwijd de algemeene mobilisatie uit te schrijven en weldra deel aan den krijg te nemen. De Armeniërs werden als alle andere burgers bij 't leger ingedeeld. De komitadzij's, die zich kalm hielden, totdat de Turken in den strijd gemengd waren, gingen, zoodra de Russen de T. grens overschreden en eenige plaatsen bezetten, tot opstand over. In de derde maand van den oorlog overhandigde Arian, afgevaardigde van Wan en wali van dit wilajet, een memorandum, waarin de eischen der Armeniërs aan de Porte waren weergegeven. Daarna deserteerden de ingelijfde Armeensehe soldaten; zij vluchtten met hun wapens de bergen in, waar zij de muzelmansche bevolking en de gendarmes aanvielen.

De T. regeering heeft daarop den patriarch te Konstantinopel en de tot 't comité behorende Arm. afgevaardigden den ernst van den toestand bloot gelegd en maatregelen aanbevolen om 't gevaar te bezweren. De uitslag liet zich nog wachten, toen de opstand van Wan uitbrak, waardoor 't leger bedreigd werd. Overal werden huiszoekingen gehouden, die in tal van steden wapens, ontplofbare stoffen en bommen deden vinden, vooral in kloosters en kerken. Pas toen 't als een paal boven water vaststond, dat 't leger in flank en rug werd bedreigd, werd tot deportaties uit 't oorlogsgebied overgegaan.

Talaat pasja beweert niet, dat deze deportaties, die zoo veel aanstoot hebben gegeven, geregeld zijn volbracht, maar de regeering heeft onderzoekingscommissies

Bankierskantoor
van
LISSA & KANN
LANGE VIJVERBERG 3
's-GRAVENHAGE
Administratie van vermogens
Safe Deposit

Deze plaats is gereserveerd door
de Firma A. & B. SCHMEINK, Spui-
straat 252-256, Amsterdam.

F. C. DE BRUYN
Magazijn van Comestibles en Fijne Vleeschwaren
LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
ARTIKELN TEGEN BILLIJKE PRIJZEN.
Bestellingen worden dagelijks opgenomen en franco
thuis bezorgd.
Vraagt Prijscourant. Neemt Proef.
TELEF. 3361 - DANCKERTSTRAAT 43.

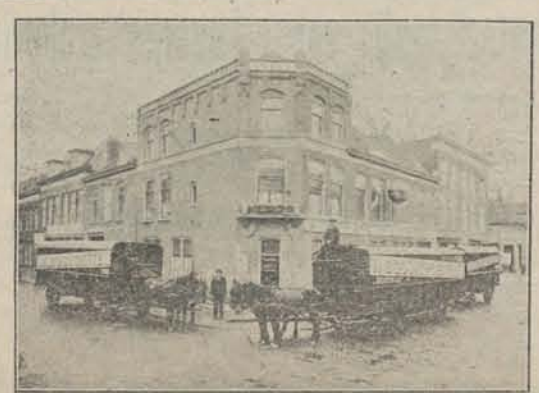
BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
E. VAN ANDEL, Weimarstraat 16a b.d. Suezkade
Telefoon 3213 - DEN HAAG
Levering van abonnementen op alle
Binnen- en Buitenlandsche Dag- en Weekbladen, Tijdschriften
en Modeplaten.
ADVERTENTIE-BUREAU.
Groote keuze Geïllustreerde Briefkaarten.
LEESBIBLIOTHEEK in 4 talen.
(De nieuwste uitgekomen werken worden direct opgenomen).

BEDWATEREN
Zij, die aan bovengenoemde kwaal
lijdende zijn, kunnen **algeheele**
genezing bekomen, door het ge-
bruik van het middel van den Med.
Docts. Arts H. L. F. RUDING.
Voor verdere inlichtingen zich
per brief te wenden **Z.-O. Buiten-**
singel 58, Den Haag.

UITRUSTINGEN voor **INDIË**.
Geheel compleet
CIVIEL EN MILITAIR
GEBR. VLES
Breestraat 177 **LEIDEN**.
Tel. Int. 393.

Verhuizingen en Transporten.
BEHANGERIJ EN STOFFEERDERIJ
Groote, ruime, droge Bergplaatsen
ter bewaring van Inboedels.

DE BLOOIS & JENTEN
Kantoor en Remise:
Hoefkade 556—564
hoek van Bassenstraat
'S-GRAVENHAGE - TELEFOON H. 9380

sien g
vonder
Elke
degen
recht
de En
kwesti
herinn
Nad
menie
schuld
waarb
ben g
plaats
voor a
dig t
dat
joden
tieke
een be
ter-tel
Morge
om n
joodsc
dit aa
streve
een ge
zon z
door
kennis
niet o
zooda
Toch
zichte
mogen
Turki
pagne
't Is
of vri
wil v
jood n
Mohar
moete
te we

In 4
August
worde
aan I
dan b
1. I
tekort
zoude
de vo
keren
niet b
te ve
strook
geva
Ad.
gekome
naar
den, c
Zijn v
de ba
John
geland
de me
midd
graad
Indië
er ee
maatr
Ad.
de ze
ten, c
ven.
niette
Indië
versch
verkr
opgeg
Ad.
dier
zij he
thas
Britsc
deels
ben g
kunne
de In
de In
goede
Ad.
Japan
behou
voor
kenm
begin
passe
ging.
Indië
sel d
gema
Ad.
Indië
Dan
Men
de teg
vorm
Boere
van c
te vie
t kie
nu w
dat d
De
gens
Dez
Mont

siën gezonden en wie aan wandaden schuldig zijn gevonden, zijn tot den dood en dwangarbeid veroordeeld.

Elke regeering heeft 't recht zich te verdedigen tegen degenen, die met de wapens in de vuist opstaan. Dit recht hebben de T., zeide de grootvizier, zoo goed als de Engelschen en Franschen, waarbij hij op de Iersche kwestie wees en de concentratiekampen in Transvaal in herinnering bracht.

Nadat hij de houding van T. ten opzichte van de Armeniërs recht gezet achtte, behandelde hij ook de beschuldigingen over 't ontruimen van Gaza en Jaffa, waarbij vooral de joden 't kwaad te stellen zouden hebben gehad. De ontruiming had door oorlogsnoodzaak plaats, zij is niet wreeder of harder voor de joden dan voor anderen geweest. De T. regeering heeft niet vijandig tegenover de joden gestaan. Men kan zelfs zeggen, dat de Ottomaansche regeering de eenige is, die den joden in 't volledig genot hunner burgerlijke en politieke rechten laat. Hieraan voegde de T. staatsman een belangwekkende mededeeling toe. Volgens een Reuter-telegram zou de voormalige Amerikaansche gezant Morgenthau een reis over Europa naar Egypte maken om maatregelen te treffen voor 't stichten van een joodsche regeering in Palestina. De T. regeering heeft dit aanstonds voor een verzinsel gehouden, daar niet streven naar de vorming eener joodsche regeering in een gedeelte van 't T. land een groote ondankbaarheid zou zijn. De regeering der Vereenigde Staten heeft, door bemiddeling van 't Zweedsche gezantschap, ter kennis van de Porte gebracht, dat Morgenthau zich niet om de vermelde reden naar Egypte heeft begeven, zoodat 't verhaal van grond ontbloomt blijkt.

Toch ziet Turkije ook in de beschuldigingen ten opzichte van Gaza en Jaffa den invloed van de entente-mogendheden, die de joden in de centrale landen tegen Turkije willen opzetten en die daartoe een lastercampagne hebben opgezet. Tot zoover Talaat pasja.

Is weer de oude geschiedenis, wie zich vrij maakt of vrij vecht is een held, wie zich vrij wil maken of vrij wil vechten is een landverrader. De Armeniër, de jood moeten zich tevreden Turken vinden, maar waar Mohamedanen onder christen overheersching staan, moeten zij dit als een tijdelijk juk beschouwen, dat af te werpen een Allah welgevallig werk zal zijn.

De positie van Indië.

In de mail-editie van „the Times of India” van 11 Augustus worden de bezwaren gewogen, die doorgaans worden aangevoerd tegen 't verleenen van zelfbestuur aan Indië. Zij worden daar eerst kort samengevat en dan besproken.

1. De massa is onvoldoende opgevoed en er is een tekort aan ervaring voor hen, die 't bestuur in handen zouden moeten nemen. 2. Er is geen eenheid tusschen de volkeren van verschillende kasten, stammen en volkeren. 3. Aan zich zelf overgelaten, zullen de Indiërs niet bekwaam zijn zich tegen buitenlandsche inmenging te verdedigen. 4. De democratische regeeringsvorm strookt niet met den geest der Aziaten. 5. Kort samengevat is Indië niet rijk voor Home rule.

Ad. 1 vraagt 't artikel of de hervormingen elders gekomen zijn nadat de massa voldoende was opgevoed naar de meening van hen, die de macht in handen hadden, of is de opvoeding op die hervormingen gevolgd? Zijn voorwaarden van opvoeding tot eisch gesteld van de barons, die de Magna Charta afdwongen van koning John in 1215? Hoe stond 't met de opvoeding van Engeland tot 't eerste parlement in 1265 bijeenkwam? Was de meerdere vrijheid verleend aan 't proletariaat in 't midden van de 19e eeuw afhankelijk gesteld van den graad van opvoeding van de massa? Waarom nu voor Indië dan wel dezen eisch te stellen? En overigens als er een tekort aan ontwikkeling is, waar zijn dan de maatregelen om dit zoo spoedig mogelijk aan te vullen?

Ad. 2, wat de eenheid betreft, wordt verwezen naar de zeer groote tegenstelling tusschen Boeren en Britten, die niet belette Z. Afrika toch zelfbestuur te geven. Is de eenheid in bestuur niet elders verzekerd, niettegenstaande er grootere verschillen bestaan dan in Indië? Als gewacht moet worden totdat de bestaande verschillen zullen zijn opgeheven, kan alle hoop op 't verkrijgen van de gewilde hervormingen wel worden opgegeven.

Ad. 3 komt aan op de krijgsmansdeugden van de Indiërs. Indië is altijd door zijn eigen zoons verdedigd en zij hebben 't dapper gedaan. De Rajputs, Sikhs, Marathas enz., hebben een goeden naam als krijgslieden. Britsch Indië is voor de verdediging van Indië meeren-deels van de Indische troepen afhankelijk en deze hebben getoond als gelijkwaardigen van de Br. troepen te kunnen vechten. De bevolking is van wapens beroofd, de Indiërs zijn niet tot aanvoerders opgeleid, maar wat de Ind. troepen getoond hebben bewijst wat zij, onder goede omstandigheden, zullen kunnen presteeren.

Ad. 4. De democratische regeeringsvorm heeft bij de Japanners wel ingang gevonden, al hebben zij hun vorst behouden, waarom zou een ander Aziatisch volk daarvoor dan niet geschikt zijn? Hiervoor is geen bepaald kenmerk aan te duiden. Als de democratische vorm in beginsel juist is, moet hij voor elke natie zijn toe te passen, zooals Japan van autocratie tot parlement overging. Bovendien is 't kasten- en gemeentenstelsel der Indiërs sedert overoude tijden op 't democratische stelsel der volksregeering gegrond, de overgang zal dus gemakkelijk zijn.

Ad. 5. Wie moet beoordeelen of zelfregeering voor Indië reeds is in te voeren? Wellicht de bureaucraten? Dan zal 't oordeel van bekwaamheid lang uitblijven. Men geve Indië de gelegenheid om zich, zij 't ook met de tegenvallers en fouten, die elke ondervinding moeten vormen, door de practijk op te voeden. Voordat de Boeren zelfregeering kregen, trof hun ook 't oordeel van onbekwaamheid en nu wordt de stap om hun die te verleenen als wijze staatsmanskunst erkend. Tegen 't kiesrecht der vrouwen is hetzelfde aangevoerd en nu wordt 't haar toch verleend, omdat men verwacht dat de bekwaamheid zich nader vormen zal.

De Indiërs wenschen geleidelijke ontwikkeling volgens hun eigen lijn, binnen de Rijksgemeenschap. Deze beschouwingen waren geschreven voordat lord Montagu de regeeringsverklaring aflegde, waarbij zelf-

bestuur voor Indië officieel tot programpunt voor het koloniaal beleid is gemaakt. Wat de regeering volgens die verklaring toezegt, gaat wel niet ten volle zoover als de Times of India bepleitte, maar 't komt aan de wenschen toch een heel eind tegemoet.

Joden en Mohammedanen dingen om 't welbehagen van den Paus.

Volgens mededeelingen van den Zionistischen leider, Sokolof, heeft de paus zich tegenover hem in pro-Zionistischen zin uitgesproken. In verband hiermede wordt groote beteekenis gehecht aan een verklaring, die mgr. Tedeschini, secretaris van den paus, volgens 't Joodsche correspondentiebureau, zou hebben afgelegd, namelijk dat Z. H. een afscheiding van Palestina van 't Ottomaansche rijk niet in strijd zou achten met het beginsel „geen annexatie”, aangezien Palestina volgens den Paus geen Turks gebied is. Een afscheiding zou dus geen verovering worden, zelfs als 't land onder bescherming van een of meer mogendheden werd gesteld.

Wie bovenstaande rede van Talaat pasja heeft gelezen, weet, dat Turkije hierover anders denkt, en nu mag 't een merkwaardige samenloop van berichten heeten, terzelfder tijd 't bericht te vinden, volgens welk een comité van Indische muzelmannen besloten heeft zich tot den paus te richten, om zijne opmerkzaamheid te vestigen op de Mohamedaansche landen Marokko, Tunis, Algiers, Tripoli, Egypte, Perzië, Kaukasus, Krim, Boekara en Kiwa, die onder „een tyrannie en vreemd juk zuchten.” Daarbij wordt dan nog in 't bijzonder op Indië gewezen, welks 310 miljoen inwoners, naar 't heet, onder Engelslands gewelddadige heerschappij worden onderdrukt. 't Comité verwacht van 't pauselijk initiatief, dat Z. H. ten gunste dezer naties ingrijpen zal.

Zou er in de poging van 't comité ondeugende ironie schuilen? O heer der Christenen verlos ons van de christen-overheersching!

In elk geval merkwaardige verschijnselen, de Joden en Mohamedanen voor den troon van Petrus.

Rattenslaching.

In Britsch-Indië wordt sedert eenige jaren een premie van 1/2 anna uitgekeerd voor elke ingeleverde rat. 't Totaal der aangebrachte ratten is enorm, toch is de voorraad blijkbaar nog niet uitgeput. In 't afgeloopen jaar werden te Calcutta 138,386 ratten gedood, terwijl nog ruim 40.000 dood gevonden werden, de bestrijding kostte er 3374 roepijnen. In Bombay werden niet minder dan bijna 36000 Rp. uitgegeven en 943.346 ratten ingeleverd. In Madras bedroegen deze cijfers 6700 Rp. en 138.611 ratten.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

De Gids.

Het October-Nr. bevat een artikel van Overste D. Merens over de „Indische Weermacht”, waarvan momenteel eigenlijk moeilijk sprake kan zijn, omdat Indië eenvoudig weerloos is. De marine — zegt schr. — is samengesteld uit een paar zeer verouderde kleine pantserschepen en kruisers zonder eenige gevechtswaarde tegenover groot modern materiaal, en uit een hoogst onvoldoende hoeveelheid licht materiaal (torpedojagers en torpedobooten en onderzeeërs, gedeeltelijk nog in aanbouw); onze weermacht kan in theorie op Java, dat viermaal zoo groot is als Nederland, een „leger” te voorschijn brengen van 21 bataljons à 600 man infanterie = bijna 13000 man infanterie, naar verhouding nog op zeer onvoldoende wijze voorzien van artillerie en technische hulpmiddelen; op de buitenbezittingen hebben we hier en daar een paar honderd man z o n d e r artillerie, alleen in staat om onder niet te ongunstige omstandigheden de orde te handhaven. Onze versterkingen zijn van nul en geener waarde; van een economische of industriële weerbaarheid van Indië is zelfs geen sprake.

Tot zoover het niet zeer opwekkend beeld van Indië's weermachteloosheid door Overste Merens geschetst, die verder in zijn artikel in hoofdlijnen de vorming aangeeft van een weermacht, welke wel in staat zal zijn Ned.-Indië te beveiligen tegen verovering, voor zooverre dat binnen afzienbaren tijd mogelijk zal zijn met de krachten en de middelen, waarover wij inderdaad kunnen beschikken. De door den schr. ontwikkelde denkbeelden zijn overigens dezelfde als door hem zijn neergelegd in eene lezing in Febr. 1917 j.l., gehouden in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Stemmen voor Waarheid en Vrede.

In het Aug. Nr. van dit maandschrift een artikel van den zendingsdirector Ds. M. Lindenborn, over den „pandita djawa”, (o.i. 't best te vertalen als Javaansche dominee). Schr. beziet van alle kanten, ook aan de hand der geschiedenis, het oude vraagstuk (dat thans echter meer dan ooit op den voorgrond treedt) of het Evangelie den Inlanders moet verkondigd worden al dan niet door Inlanders.

Nederlandsche Zendingbode.

B. C. (= Jonkvr. H. B. de la Bassecour Caan) schrijft in het Nr. van 28 Sept. een artikel naar aanleiding van de opening der Nederlandsche Zendingsschool te Oegstgeest den 19 te voren. Deze instelling tot opleiding van zendelingen voor het werk in Oost-Indië bestaat reeds sedert 1905, maar was tot voor korten tijd geleden (op gebrekkige wijze) gehuisvest in de lokalen van het Nederlandsche Zendingengenootschap te Rotterdam.

De Petroleum.

Van de reeks populaire handboekjes onder den titel „Onze koloniale mijnbouw” onder redactie van Dr. J. Dekker, verscheen (bij H. D. Tjeenk Willink te Haarlem) het 2e deeltje, getiteld: De petroleum, door den mijningenieur H. Witkamp.

Schr. meent dat, hoewel er h.t.l. reeds sedert jaren groote belangstelling bestaat voor Indische oliewaarden als beleggings- of speculatiepapier, er in het Hol-

G. JANSSEN 1/4 Janssen & Coenen

DEN HAAG, v. Merlenstraat 79, Tel. 6388.

AMSTERDAM, Tel. N. 1339.

Oost- en West-Indische Uitrustingen.

Leverancier van verschillende Stoomvaartlijnen.

VOORSCHOTTEN vanaf f 500.—, onder zakelijke of persoonlijke zekerheid, al dan niet met inpandgeving polis levensverzekering.....

N.V. „Voorschotbank de Nederlanden” Frederikstr. 2 Kapitaal f 1.000.000 's Gravenhage

Geeft 4, 5% Schuldbrieven uit in stukken van f 1000.—, f 500.— en f 100.—, onder Trustee-toezicht.

HET UNIFORMHUIS

Civiel- en Uniformkleeding Tropen-Uitrustingen

N.-Z. VOORBURG WAL 130 AMSTERDAM

Gas-, Waterleiding- en Electriciteits-Maatschappij

voorheen I. SELTEN.

ROTTERDAM, Coolsingel 50, Telefoon Interc. 847. 'S-GRAVENHAGE, Lange Houtstr. 8, Tel. Interc. H 715.

Installateurs van Gas-, Water- en Electr. leidingen.

BADEN, GEYSERS EN SANITAIRE ARTIKELEN.

Steeds voorradig: PHILIPS GLOEILAMPEN, in alle lichtsterkten.

VERZEKERINGMAATSCHAPPIJ „BOERHAAVE”

Gevestigd te 's-Gravenhage, SPUI 2a. Opggericht 1907.

Verzekert U als Particulier voor vrij Dokter, Apotheker, Ziekenhuis, Operatiekosten enz. Premie vanaf f 6.— per jaar, kind. f 3.—. Prospectussen en inlichtingen gratis. Actieve Vertegenwoordigers(sters) gevraagd.

Wed. Th. J. VAN ZUTPHEN

MEUBELMAKERIJ en BEHANGERIJ

.....VERHUIZINGEN.....

HAARLEM RIDDERSTRAAT 20 TELEPHOON 1654

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAT 42 ELANDSTRAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

landsch nog zeer weinig in druk is verschenen over de petroleum-industrie van Nederlandsch-Indië, zoodat een populaire brochure over dit onderwerp zijn nut hebben.

De groote beteekenis, welke in den tegenwoordigen tijd de petroleum en de daaruit bereide producten in onze maatschappij hebben erlangd acht spr. te algemeen bekend, dan dat hij noodig zou hebben, daarop nog met nadruk te wijzen. Hij merkt echter op, dat men de ontplooiing dezer industrie nog geenszins als afgesloten behoeft te beschouwen en dat de recente belangrijke toepassingen haar nieuwe perspectieven openen.

In het (geïllustreerde) werkje wordt alleen Oost-Indië behandeld. Schr. doet achtereenvolgens mededeelingen over aard en ontstaan der petroleum, de exploratie, de ontginning, de verwerking (distillatie en raffinage), parafine-fabricage, kaarsen-fabricage, bereiding van batikwas, smeerolie-bereiding, asphalt-bereiding, consistentvet-bereiding, bereiding van cokes, verpakking en verschepping, benzine-winning door compressie en door absorptie, verwerking van emulsie en het Edeleanu-procedé.

Dr. K. W. van Gorkom's Oost-Indische cultures.

Van den nieuwen, onder redactie van Dr. H. C. Prinsen Geerlig's verschijnenden druk van Dr. K. W. van Gorkom's standaardwerk: Oost-Indische cultures, verschenen opnieuw drie afleveringen (deel II, afl. 14-16). Zij bevatten het slot van de beschouwing der suikercultuur, door Dr. H. C. Pr. G., terwijl Dr. Z. Kamerling de koffie beschrijft.

IJzeren wegen in het oostelijk gedeelte van den Archipel.

Aan meer uitvoerige mededeelingen ten deze in de Ind. Merc. (blz. 814 van den loopenden jaargang) ontleenen we:

In een telegram maakte ik (d.i. een corresp. van het Bat. Nwbl.) in het kort reeds gewag van de bedoeling der regering om in Zuid-Celebes eenige spoorwegen aante leggen. Deze lijnen zullen loopen: 1°. van Takalar over Limbang, Makassar, Maros, Pangkadjene naar Segeri; 2°. van Pare Pare noordwaarts tot Alita, dan naar het Oosten tot Sidenreng, noordelijk in de meren tot Balamalimpong en verder zuidwaarts tot Singkang.

De eerstgenoemde lijn brengt daardoor een verbinding tot stand van de verschillende plaatsen noordelijk en zuidelijk van Makassar gelegen, met de hoofdplaats en heeft een lengte van 114 KM. Langs deze lijn, d.w.z. in een strook van ongeveer 5 KM. breedte ter weerszijden daarvan, woont een bevolking van 170.000 zielen, verdeeld over 14 stations en halten, wat op 114 KM. lengte der lijn 2000 inwoners per KM. beteekent. (In Zuid-Sumatra werd gemiddeld ongeveer het tiende deel geteld).

De lijn van Pare Pare is van geheel anderen aard. Heeft de lijn in de vlakte van Makassar in hoofdzaak ten doel, het verkeer tusschen de verschillende kampongs in de vlakte en de hoofd- en havenplaats te vergemakkelijken, daar wordt met de lijn van Pare Pare naar de Tempe depressie beoogd: de import en export van Palima, welke havenplaats een slechte en open reede heeft en waar de schepen van uit de wal moeten ankeren, naar Pare Pare te leiden, welke plaats een prachtig beschutte, een voor alle windrichtingen veilige ligplaats biedende, natuurlijke haven is gelegen, waar de schepen aan den steiger kunnen meren.

Beide lijnen zullen zeker tot stand komen, hetzij op particulier initiatief, hetzij als staatsexploitatie. Met de opname zal ongeveer twee jaar gemoeid zijn en neemt men nu nog een jaar voor de verdere behandeling, dan kan verwacht worden, dat de werkzaamheden over drie jaar kunnen aanvangen.

Dit wat Celebes betreft. Ook op Bali kan men eerlang den aanleg van een tramweg verwachten. In „Loc.“ en „Soer. Hbl.“ werd de wenschelijkheid beoogd en vermoedelijk zal de Ned. Ind. Spoorweg Mij. Bali als arbeidsveld nemen. Eerst zal door haar het eiland economisch worden opgenomen. Valt die opnemings, zooals verondersteld wordt, mede, dan gaan de tracé-zoekers aan het werk. En als die zaak door de krachtige N. I. S. M. wordt aangepakt, kan men er zeker van zijn, dat zij na den oorlog spoedig haar beslag zal krijgen.

West-Indië.

Bij Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage verscheen een historische studie over Kiliaan van Rensselaer van 1623 tot 1636, door Dr. J. Spinoza Catelle Jessurun. Hoofdstuk VI bevat van Rensselaer's verhouding tot de West-Indische Compagnie en de verrichtingen van dat lichaam in Nieuw-Nederland (Noord-Amerika).

Verder verscheen als Bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van Vrijdag 28 Sept. No. 227 een uitvoerig rapport over het Surinaamsche boschwezen, uitgebracht door Dr. A. H. Berkhout, op grond van een inspectiereis, ondernomen in den zomer 1914. Tusschen indiening en publicering van dit rapport ligt een tijdsruimte van bijna drie jaren; het is nl. gedateerd 9 November 1914.

Ten derde bevat de Ind. Merc. een aan de West ontleend bericht, dat Dr. G. Stahel, landbouwkundige aan het Departement van Landbouw te Paramaribo, een aanbod uit Ned.-Indië heeft ontvangen, om directeur te worden van het proefstation te Salatiga op een aanvangstractement van f 8400, met verhoogingen tot f 12000. Te Salatiga is een proefstation voor cacao en koffie, met een volledig ingericht laboratorium.

Het Nederlandsche Zeewezen.

Het Nr. van 1 Oct. bevat het 4e vervolg van A. F. H. Dalhuisen's geïllustreerde „Korte beschrijving van de exploratie van Noord-Nieuw Guinea en van de Duitsch-Nederlandsche grensexpeditie in de jaren 1909 t. m. 1911“.

Voorts het vervolg van het artikel: De Kawi's voyage rondt de werelt, gemengt met ongemeene geschiedenissen, verziert met een aanzienlijk getal door den schrijver naar het leven genomen afbeeldingen, door J. Chr. M. Krusinga.

De Handel.

De Sept. afl. geeft een uitvoerig overzicht (verduidelijkt door een kaartje) van het artikel van S. M. Latif over Sumatra's Westkust, onlangs in het Koloniaal Weekblad verschenen.

Ned.-Ind. Rubbertijdschrift.

Onder tal van kleinere bijdragen worden in het Nr. van 1 Juli de volgende onderwerpen min of meer uitvoerig behandeld. Hevea-tapproeven. Voordracht door C. M. Hamaker. — Onze planters en de wetenschappelijke voorlichting der rubbercultuur, door A. R. F. van der Mark. — De opkomst der rubbercultuur ter Oostkust van Sumatra en in Atjeh (ontleend aan het jaarverslag over 1916 der Medansche vereeniging voor den productenhandel). — De huidige positie en de vooruitzichten van de rubbermarkt. — De vooruitzichten van Nederlandsch-Indische rubber voor 1917, door Th. P. C. J. Op de Coul.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

No. 26 bevat o.a. Het plan „Van Boxtel“ door A. de Braconier. — Bij een dwergvolk op de Philippijnen, door Dr. G. J. Nieuwenhuis. — Een Indiër in de Kamer. Pleidooi van Dr. Hendrik Muller.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 39: Nog eens: De toekomst der bibitvoorziening van de Java-Suikerindustrie, door J. Sibinga Mulder (vervolg). — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — De rol van rubber in den oorlog, door A. D. — Handel van Canada met Nederland, zijne koloniën en bezittingen in 1915-16. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

Petermanns Mitteilungen.

De Augustus-afl. bevat het eerste gedeelte van een uitvoerig artikel van Dr. E. Gogarten, getiteld: Der Vulkan „Tolo“ auf Halmahera (Molukken) (met kaart). — Verder een beschouwing van Dr. E. Blanck: „Die Entstehung und das Alter des Laterits vom Standpunkt neuzeitlicher Bodenforschung.“

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West“, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9-6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruisblad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industriëlen middenstand, Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad, Exportblad, Indië, Ons Land, Ned.-Indië Oud en Nieuw.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Suriname; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; Neerlandia; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Ons Leger; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Korte Verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad; Brochures, enz., benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

In de leeszaal, Heulstraat 17, den Haag, zijn o.a. ter lezing gelegd:

1. *Maandelijksche Rubberstatistiek*, Sept. '17, van Glerum en Westenhoff, Comm. in effecten, Amsterdam.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adresstrook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 17, Den Haag, Tel. 4519.

..... **Melkinrichting**
Den Haag, Lange Beestenmarkt 9 - Tel. Haag 3683

► **„PASTEUR“** ◄

Scheveningen, Neptunusstr. 66a - Tel. Schev. 1853
Stoom-Zuivelfabriek

Zakdoeken. Kousen.

M. & J. TOEMAN

Specialiteit in Kantens, Festons, Lingerieën.
Spuisstraat 67 - Tel. 2009.
Den Haag.

Handschoenen Kragens.

T. B. VAN DER POL
Daendelsstraat 1c 's-Gravenhage
Telefoon 5785 H.

Vertrouwd adres van prima Rijkleding voor Dames en Heeren en Avondkleding.

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10
Prins Hendrikstraat 104-106

Dames- en Heeren-
Mode Magazijnen.
Handschoenen.

AUG. SAVELKOUL.
INDISCHE UITRUSTINGEN VOOR HEEREN EN DAMES.
Heerenkleding naar Maat.
Batavia - Semarang - Soerabaya - Bandoeng
Amsterdam, Singel hoek Heiligeweg.
Vraagt den Geïllustreerden Catalogus der Dames- of Heerenafdeeling.

Inrichting voor Zenuwzieken en Hulpbehoevenden
KONINGINNEWEG 1 - AMSTERDAM
Telefoon ZUID 828.
OPNAME VOOR TIJDELIJK EN DOORLOOPEND
Zuster C. G. SOER,
Gedipl. Verpleegster Ned. Ver. v. Psych. en Neurologie.

Bijkantoor 's-Gravenhage Emmastr. 116
van de Nederlandsche Coöperatieve Spaar- en Credietbank van Ambtenaren en Beambten te Amsterdam. Credieten met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid.
Spaargelden: Rentevergoeding 3.6 %
De Directeur: ZEILMAKER.

N.V. Electrotechnisch Ingenieur- en Installatiebureau
v/h **B. L. VOGELS-DOLHAIN**
's-Gravenhage.

ELECTRISCHE VERLICHTINGEN
ELECTRISCHE SCHELGELEIDINGEN
ELECTRISCHE URWERKEN
ELECTRO-MOTOREN
TELEPHONEN
BLIKSEMAFLEIDERS
ORNAMENTEN
als: Kronen, Wandarmen, Pendants, enz.
IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN.

MONSTERZALEN:
1ste van den Boschstraat 10
hoek Juliana van Stolberglaan.

Stoomwasscherij en Machin. Strijkinrichting „DE RIJN”

Maresingel 71a - LEIDEN - Telefoon No. 31.

De wasschen worden in Den Haag en Omstreken per paard en wagen wekelijks afgehaald en bezorgd.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10—12 en van 2—4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
- Teeken- en Schilderlessen.
- Lessen in moderne talen.
- Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
- Opleiding admittie examens H. B. S. en Gymnasium.
- Handwerklessen.
- Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

- Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
- Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
- Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
- Kinderjuffrouw in Indië.
- Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
- Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

- A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
- Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
- S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
- W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
- IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere infor-maties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
- MAS SAMSL, Leraar Mal. taal aan de Handelsschool te Rotterdam, Schietbaanlaan 19, Rotterdam — Javaansch. — Maleisch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.

door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar f 0.10. 50 ex. f 2.80.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.

door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar 5 cent. 50 ex. f 2.—;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West: **De Kolonie Suriname**, door REMAN IRUS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
- II. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankeerkosten
- b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
- No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten
- No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.
- No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
- No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

De Nederlandsche Spaarkas

AMSTERDAM, Rokin 95, Bijkantoor te BANDOENG.
Bijkantoor te 'S-GRAVENHAGE, Stephensonstraat 49.
Kapitaalvorming, Uitzelfondsen, Studiebeurzen, Storting
van f 2.50—f 50.— per maand.

Vraagt gratis prospectus aan: het Hoofdkantoor, de Bijkantoren of aan: den Oud.-Dir. Bijkantoor Bandoeng, H. VOLTEN, tijd. adres 's-Gravenhage, Kon. Emmakade 128; den Inspecteur, W. WEIJNE, Dibbetsstraat 83, Den Haag.

TELEFOON H 7057

C. P. A. NICOLAÏ

Specialiteit in HEEREN-MODEARTIKELEN

Ruime keuze. - Nieuwste Modellen.

Dunklerstraat 33 hoek Valeriusstraat.

INRICHTING VOOR SPREEKONDERWIJS.

DEN HAAG, STATENLAAN 115.
Directrice: A. BRUGMA, Gemeente-spraakleerares te Den Haag.
Spreektijd 12½ — 1½ uur.

GENEZING VAN ALLE SPRAAKGEBREKEN.

Speciale behandeling van stotteren. Onderwijs in Lip-lezen voor dooven. Behandeling van Aphasiëen.

GELEGENHEID TOT VAKOPLEIDING.

De prijzen worden berekend naar de omstandigheden.
Leeraren: Mej. A. BRUGMA; Mej. J. HARDERS, Gemeente-Spraakleerares; Mej. H. A. KROON; Mej. J. SCHOUTEN; Mej. D. ZEVENHUIZEN, Gemeente-Spraakleerares.

Vleugels, Piano's Kunstspel-Piano's, Orgels

Verhuur PIANO's van f 5.— p. mnd of f 50.— p. j. af.
VLEUGELS „ 18.— „ „ „ 180.— „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

C. HOYNG,

Spuistraat 20-22 Den Haag.

AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geïllustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

Mode-Academie J. & G. DE GRAAFF,

's-Gravenhage - Anna Paulownastraat 18a.

Voornaamste Vakschool in het Costuumvak.

Theoretische en practische, volledige opleiding van Dames tot Costumiëre, 1e Coupeuse,
Directrice en Leerares in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak.

Aanmeldingen bij de Directrice G. DE GRAAFF.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

P. B. VAN MOORSEL & Co
 Kerkplein 11-12, naast het Hooftpostkantoor.
 Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag
Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeren van woningen.

AMSTERDAMSCH E BANK - Amsterdam
 Kapitaal f 29.122.400.—
 Reservefonds 18.900.000.—
 Bijzondere Reserve 2.000.000.—
— ALLE BANKZAKEN —

J. FONDERIE Jr. Kort Achterom No. 17, (achter de Veenestr.)
 's Gravenhage, Tel. 6102. - Gevestigd sedert Ao 1839.
Specialiteit in : STAALWAREN.
 Grootte sortering in TAFEL- en DESSERTMESSEN
 ZAKMESSEN, SCHEERMESSEN, SCHEERAPPARATEN
 SCHAREN.

Brood-, Besluit- en Banketbakkerswinkel
 van **J. J. MOOLENAAR.**
 Tasmanstraat 134 's-Gravenhage.
 Alle Artikelen verkrijgbaar der
**KONINKLIJKE BROOD- EN BESCHUITFABRIEK
 LENSVELT NICOLA.**

„HUIZE ZEELANDIA”
 Pension van den 1sten Rang. Statenlaan 100
 DEN HAAG.
 Telefoon Schev. 2231.
PRIMA REFERENTIËN. BILLIJKE PRIJZEN.
 Aanbevelend, Mevr. J. KOOPMAN.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA”.
 Spuistraat 16 DEN HAAG Telefoon 3768.
 Gunstig gelegen in het midden der stad.
 Lift - Electrisch Licht - Centrale Verwarming.
 80 Kamers en Salons.
 PLATS DU JOUR 50 CT - DINERS VAN f1.50 EN HOGER.
Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.
 J. DEN HARTOG.
 gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

A. SCHRÖDER & Co.
 Groenmarkt.
 Voor het HERFST- en WINTER-SEIZOEN :
**JAPONSTOFFEN
 MANTELSTOFFEN**
Covert-Coats *Slobkousen*

DIEREN-TUIN
Den Haag
 Aangifte voor het Lidmaatschap kan dagelijks geschieden ten kantore Benoordenhout 2 en bij den Portier aan het hoofdhek.
 Invullingsbiljetten en voorwaarden worden ook op verlangen toegezonden.
 De contributie gaat in met de maand, volgende op die van de aangifte. Voorloopige toegangsbevisen worden dadelijk verstrekt.
 Fraaie Tuin en Bloemen, Kassen, Vogelzalen, Aquarium, Rosarium, Museum, Kinderspeelplaats met doorlopend toezicht, Sociëteit, Concerten, Opera's, Tooneelvoorstellingen.

Tel. Interc. H. 447.

Hotel de Bellevue
 Beztidenhout 15
 's GRAVENHAGE

Confiserie en Chocolaterie Royales
J. A. KRUL.
 Grand Salon de Ratraichissements **NOORDEINDE 44,**
 Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),
 FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.

DE BAS & Co., Bankiers
 HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE
BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN
:-: Safe-Inrichting. :-:

VAN VEEN's Bedden - Matrassenmagazijnen
 Hartenstraat 14-18-20, Tel. Interc. 8399 N
 Ceintuurbaan 354, Telefoon Zuid 6174.. **AMSTERDAM**
Aanbevolen Speciaalzaak voor het inrichten der Slaapkamers
LEVERINGEN DOOR HET GEHEELE LAND.

American Hotel - Amsterdam
 Hotel en Café-Restaurant le Rang.
 Schoonste Ligging - Moderne Inrichting
 Electrische Verlichting - Centrale Verwarming
 Electrische Personenlift
 Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen
 A. W. VOLMER, Directeur.
 Tel. Interc. 4737. Code 5th Edition A. B. C.

Regulateurs Westminster Carillons
 SPECIAAL VOOR INDIË.
 ZENITH en WALTHAM HORLOGES in goud en zilver.
 Grootste sortering. - Laagste prijzen.
J. A. J. REMMERS, Molenstraat 35..... t/o de Oude Molstr.

„BINTANG”
 HET Rijwiel voor Oost en West.
Rijwielmagazijn „Bintang”,
 Newtonplein 152 's-Gravenhage
 Telefoon H 2357.

Kantooropleidingscursus
 f 12.-, f 14.-, f 16.- per maand en verder clubjes voor elken leeftijd.
..... Anneveldt-Pitmanschool.....
 Amsterdam, Singel 386 - Haarlem, Ged. O. Gracht 14
 Nijmegen, Arksteestraat 19
Anneveldt.
 Typen - Stenografie - Talen - Boekhouden

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK
 AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE
 Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong, Indramajoe, Medan, Pekalongan, Probolinggo, Semarang, Singapore, Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.
 Kapitaal f 30.000.000.- Reserven f 14.800.000.-

HOLLAND TYPING OFFICE
 Damrak 45 - AMSTERDAM - Telefoon N. 4625
Type- en Vermenigvuldigbureau
 Speciaal adres voor Cyclostyle- en Schrijfmachinepapier.
 E. VAN OS, Directrice.

AUTOMOBIEL-TECHNICUM
 Charlotte de Bourbonstraat 63-65. 's Gravenhage
 Directeur: G. F. STEINBUCH e.e.ing., Corn. Speelmanstraat 42, Tel. 204.
Cursussen voor Automobilbestuurders, voor Chauffeurs en voor Reparatoren.
 Prospectus op aanvraag.
 Bij voldoende deelname speciale cursussen te organiseren voor verlofgangers.